

מכירת האסלה

7

17

משרד ראש הממשלה

המרכז לבעיות הדמוגרפיה

המועצה הציבורית

שם: משרד ראש הממשלה - המרכז לבעיות

מזהה פיזי: א - 6 / 8171

מזהה לוגי: 77.0/36 - 730

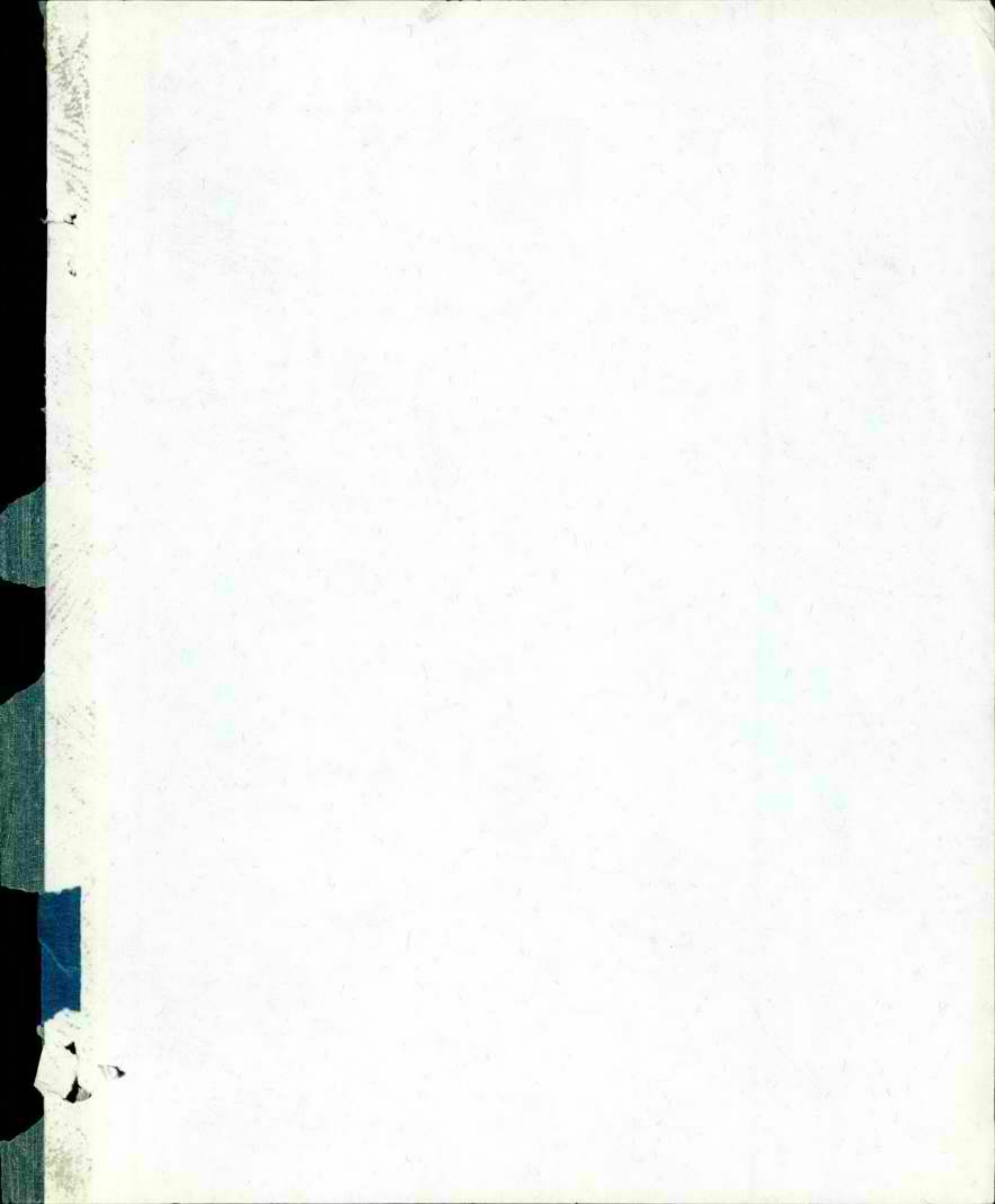
כתובת: 03-312-07-03-06

מס פריט: 1082995

12/03/2009

255-17

ירושלים, י"ב בטבת תש"לג, 17.12.72

משרד ראש הממשלה

המרכז לבעיות הדמוגרפיה

המועצה הציבורית

ירושלים, י"ב בטבת תשל"ג, 17.12.72

תוכן העניינים

עמוד

1	.1 דברי פתיחה - חה"כ זינה הרמן - יו"ר המועצה הציבורית
4	.2 דברי ברכה - חה"כ טובה סנהדראי
6	.3 דו"ח מסכם על הקיסנות תשל"ב - גב' יהודית לבנת
12	.4 דו"ח על אספקטים שונים של מפעל הקיסנות
התארגנות מקומית - גב' פולט סמדג'ה
א.א.ע. בית שאן
14	פעילויות בקיסנה - גב' זהבה ברוך
א.א.ע. קרית מלאכי
18	סידור הילדים בקיסנה - מר דוד פרידמן
משותפת לאמהות וילדים
מנהל נוח מיכאל
פרדס חנה
21	סידור ילדים במקום נפרד - הרבנית שרה אדלר
תנועת האשה הדתית לאומית
אשדוד
23	חזיות בקיסנה - הגב' חוה אוחיון
א.א.ע. אופקים
25	.5 הבראת אמהות בפנימיות - גב' רחל בינר
בית הויס (ויצ"ו) הרצליה
29	- גב' טובה סיגטי
מדור המושבים
מועצת הפועלות
31	.6 הערות של אמהות מבין
הנופשות - גב' פורטונה כהן ירושלים
32	- גב' דליה בדיאן ירושלים
33	.7 דברי ברכה - חה"כ ישראל קרגמן
35	.8 דברי הסבר לסרט על
הקיסנה ירושלים - גב' רוחמה צור
המועצה הסוציאלית ירושלים

עמוד

9. העלאת נושאים עקרוניים ע"י מארגני הקיסנות

- 39 שיתוף רשות מונציפלית עם ארגונים וולונטריים - מר י. לנדאו מח' הנוער והספורט עיריית חיפה
- 42 מגוון אוכלוסית הנופשות הטיולים בתכנית הקיסנות - גב' מרים יקיר תנועת האשה הדתית לאומית
- 44 שיתוף פעולה בין ארגון וולונטרי ושרותי סעד - גב' רחל בן-עזר ויצ"ו
- 47 לאחר הקיסנות - גב' רינה דותן מועצת הפועלות ת"א

10. דברי המשתתפים

- 51 גב' יפה לונדון-יערי, משרד הסעד ירושלים
- 53 מר מוטי מלאכי, עיריית לוד
- 55 גב' סופי בן-טאטא, קרית אתא
- 56 גב' שושנה סגל, עיריית חולון
- 58 גב' צפורה מני, אחות בעיר המזרחית ירושלים
- 60 גב' קריין מוזס, ויצ"ו ירושלים
- 61 גב' רחל וינשנק, משרד הבריאות חיפה

11. ס י כ ו ם גב' אילזה שטרן, המרכז לדמוגרפיה

12. דברי נעילה חה"כ גב' זינה הרמן

דברי פתיחה - חברת הכנסת הגב' זינה הרמן

יו"ר המועצה הציבורית

אני מברכת את המשתתפים, קהל נכבד, ואנשים שבאו מכל רחבי

הארץ להשתתף איתנו ביום העיון. אני סבורה ומאמינה שהדבר מעיד על ההתעניינות הגוברת בקיסנות ועל הצלחת הקיסנות אשתקד. אני מקווה שיום זה יבטיח הצלחה גדולה יותר להרחבת הפעולה גם בשנה הבאה. בעצם היום בו מתקיימת ישיבה של המועצה הציבורית של המרכז, הזמנו את הפעילים בעבודת הקיסנות להשתתף איתנו כדי לאפשר לחברי המועצה לקבל דיווח מהפעולה בשדה. הייתי רוצה להדגיש שהמדיניות של המרכז היתה תמיד כמטבע אחד בעל שני צדדים. מצד אחד להגדיל את המשפחות הקטנות ומאידך לדאוג לרווחת המשפחות הגדולות, תוך שימת דגש על האם ועל הבעיות של המשפחה כולה. ברור לחלוטין שלמועצה שלנו יש התעניינות רבה במפעל הקיסנות. יושבת לא רחוק ממני הגברת רחל כגן ואני בטוחה שאתן חסכיו חסכיו אתי שהיא ראוייה לציון מיוחד. לאמיתו של דבר נולד הרעיון אצלה לפני הרבה שנים, היא גלגלה נושא זה בכנסת לפני 20 שנה, אם איני טועה, והיא דיברה על חשיבות הקיסנות לאמהות ודאגה בלי הרף להורדת המעמסה מעל האם ולמצוא כל מיני דרכים להקל על האם.

ואמנם המפעל של הקיסנות התחיל בחיפה באמצעות המועצה

הסוציאלית העירונית בהדרכתה ובהכוונתה. מה שמחננו השנה שהצלחנו להרחיב בהרבה את הפעולה הודות להתעניינותו של מר קרגמן, יו"ר ועדת הכספים של הכנסת, שגילה עניין רב בנושא זה והוא שמע דיווח מהגברת אלזה שטרן - מנהלת המרכז לדמוגרפיה כאשר הופיעה בפני הוועדה. אל נכון אתם זוכרים שהצלחנו באמצעותו לקבל תקציב נוסף של רבע מיליון לירות, כדי לאפשר לנו להרחיב את הפעולה. אחת הסיבות שכינסנו אתכם היום היא להבטיח הגברת המפעל בתקציבים נוספים ולאפשר לנו לתכנן את העבודה לשנת 1973.

בזמן האחרון דובר לא מעט על חשיבות התכנון, ויש גישה חיובית בכלל לצורך של התכנון. רבים מאתנו היושבים כאן חברים גם בכל מיני צוותות חשיבה והשתתפו אף בהכנת תכניות לקבוע עדיפויות. הם ניגשו לעבודה כדי להגיע לתכנון רציונלי יותר על סמך ידע נרחב יותר ועל סמך עובדות. כל זה טוב ויפה. אבל, הפיתוח וההתקדמות אינם מסתיימים עם כתיבת הדו"ח. את ההתקדמות אפשר לרשום רק בשלבי הביצוע ויש לציין, לדאבוני, כי קשה לנו, במיוחד, לתרגם התכנון לשלבי ביצוע. רציחי להדגיש שכל פעולה מורכבת מפרטי פרטים ואין לשכוח זאת ועל כן יש צורך לדאוג בעת הביצוע לפרטים ואף לפרטים קלים ביותר, וכך יש לדאוג לרמה ולאיכות. הקיסנות לא רק תוכננו אלא אף הוקמו. יש עוד דבר שהייתי רוצה לציין בסיפוק, וזה שיחוף הפעולה בין כל הגורמים: ארגוני הנשים, הרשויות המקומיות, משרדי הממשלה, מתנדבים, אנשי מקצוע, צעירים ונוער וגם ותיקים. ברצוני אף לציין לשבח במיוחד את העבודה של המועצות הסוציאליות, ולי נראה שבכל מקום שאין מועצה סוציאלית יש בודאי לחתור להקמתה. אנו ערים ודואגים ומדברים לא מעט על בזבוזי כספים, בזבוזי משאבים, על חפיפה, והנה אני חושבת שהעבודה למען הקיסנות מבליטה כי אפשר בהחלט לגייס כוחות לשיחוף פעולה למטרה המקובלת על כולם.

נכון שהצלחנו להבטיח נופש של חמישה עד עשרה ימים לאמהות. זה אינו מספיק. לאמהות נפתחו לפי דעתי אופקים חדשים, ניתנו להן הוי חדש ואנחנו חייבים בדיונים שלנו היום להחליט על המשך פעולה זו במשך כל השנה, לאפשר לאמהות ליהנות מעזרה ומהכוונה וייעוץ, לעזור להן בעבודתן היום-יומית, ואני חושבת שזה מעמיד בפנינו אתגר חשוב מאד, אבל אתגר שאפשר בהחלט לממש.

אני מקווה כי היום ננסח החלטה מופנית למוסדות השונים אשר תתן ביטוי לרצוננו להרחיב את הפעולה ושתבטיח את המימון ולגייס את כל הכוחות להגשמת המטרה.

לבסוף ברצוני להגיד שאני מקווה שאנחנו גם נחליט שחופש שנתי לאם, ביחוד
לאם של משפחה גדולה, מגיע לה בזכות. זכותה תבוטח על פי חוק שיהיה
כלול בחוק של הביטוח הלאומי. אני חושבת שזה ניתן בהחלט לביצוע.

עלי עוד הפעם להודות לכל אלה שתרמו להבטחת הצלחתנו בקיסנות.

יושבת אתנו הגב' סנהדראי, שהיא סגן יו"ר הכנסת ובמשך שנים
שיתפה פעולה גם עם הגברת כגן בנושא הזה וגם בין כתלי הכנסת נתנה לנו את
התמיכה המלאה ורצייתי לבקש ממנה להגיד כמה מילות ברכה.

חה"כ הגב' טובה סנהדראי

כבוד היושבת ראש, חברת הכנסת זינה הרמן, הנשיאות וציבור נכבד.
ברצון קיבלתי עלי להגיד כמה מילים בכנס נכבד זה שאני רואה בו חשיבות יתירה.
למעשה הרעיון לתת נופש למי שבעצם מגיע לו, חופש מעצם מהותו, לאמא ברוכת
ילדים, יש בו משום חובה, וזה ענין רציני לכל, לעם, למשפחה, לילדים ולאם.
אולי מוטב לי להזכיר שהרעיון בעצם נדמה לי התחיל לפני שנים בתוך המועצה
הסוציאלית בחיפה, והוזכרה כאן מי שהיתה חברת כנסת, החברה כגן, אבל
אני מכירה את הגברת סמואל שלא פסקה לטרטר באזני מידי שנה בשנה, מתי נבטיח
נופש לאמהות ברוכות הילדים. והדבר התחיל על ידי ארגוני נשים, ואני יכולה
להגיד בשם תנועת האשה הדתית שהוצאנו מידי שנה בשנים האחרונות מאות נשים
לא בצורה כפי שנעשה אשתקד, אך מספר קטן יותר כמובן. האמהות נשלחו מחוץ
לבית למשך חמישה ימים לפחות, והדבר הולך וקורס עור וגידים ומתחיל להיות
יותר מוחשי. אשתקד חלה תפנית חשובה בכיוון זה, ואם היושבת ראש הזכירה
שאנחנו צריכים להגיע לחוק הרי שאני מצדדת בלב שלם בחוק ^{לפי} הביטוח הלאומי
יהיה חייב להעניק נופש למספר ימים מסויים ומספיק לכל אם שיש לה לפחות
ארבעה ילדים. אני זוכרת את קבוצת הנשים, כמאה וחמישים, שביקרו בכנסת
במסגרת הנופש וראיתי אותן וכשקמה אשה אחת הרימה יד ואמרה לי שיש לה
ארבעה עשר ילדים וזו לה הפעם הראשונה שיצאה מהבית ושידעה מה זה נופש
בכלל, לאחר טירחה בלתי פוסקת בבית במשך שנים. הבסחתי לה שנדאג לכך שזו
לא תהיה שנה יחידה בשבילה ושאנחנו נוכל להרחיב את המסגרת לא רק עד כדי
להכליל נשים רבות נוספות אלא שנוכל להגיע לכך שאותה אם, אם לארבעה עשר
ילדים, תצאמידי שנה בשנה לכמה ימי חופש. הדבר מגיע לה בזכות היוחה אמא
כזאת ומגיע לכל הנשים.

אני מברכת את המרכז לדמוגרפיה על כל מה שהם מתכננים, אבל העניין הזה הוא אחד מהדברים המוחשיים ביותר, ואני מרשה לעצמי להגיד הזול ביותר, יותר זול מכל דבר אחר. ואם בשנה הזאת הובטח לנו חצי מיליון לירות אני חושבת שזה מעט מדי, ויכול תקציב המדינה להרשות לעצמו להכפיל פי כמה וכמה את הסכום הזה ובלבד שנוכל להקיף את כל האמהות ולהעניק להן את הנופש הזה מידי שנה בשנה. ויבורכו כל הרשויות המקומיות העוזרות לכך, ויבורכו ארגוני הנשים שהתנדבו בהתנדבות מלאה, בנפש חפצה ובמסירות ללא גבול, לבצע את המשימה וזאת היתה הרי שנה ראשונה ואנחנו רק לומדים את הנושא. אני מבינה שהשנה הראשונה נתנה פירות וגם ניסיון מסויים. אני מקווה שהעניין הזה ילך עד שנקיף את כל האמהות במדינה ועד שניתן להן את הנופש הזה מידי שנה בשנה. אני מאחלת לכולנו הצלחה ותהיה זאת הצלחה לא רק לטובת האם אלא גם לטובת המשפחה, לטובת הילדים וממילא לטובת העם.

הגברת יהודית לבנת

ובכן, כפי שכבר נמסר נפגשים אנחנו היום, חברי המועצה הציבורית, מארגני ומבצעי הקיסנות, על מנת להעריך את הקיסנות השונות ולהפיק לקחים לעתיד. ניסיתי לרכז את הנושאים ואת הבעיות הקשורות אליהן על סמך מגעים שהיו לי עם אנשי המרכזים והשדה. אני מתבססת גם על הדוחות מהמקומות השונים ועל ההתרשמויות בביקורים שלנו בקיסנות. אינני רוצה להטריד אתכם במספרים, שפורטו בחוברת שבידכם, אבל אני מוצאת לנחוץ להעמיד לרשותכם מספר נתונים:

בקיץ שעבר התקיימו 37 קיסנות לאמהות והשתתפו בהן 2096 אמהות ו-3504 ילדים, בסה"כ 5600 משתתפים. במוצע שהו בקיסנה 8.2 ימים, זאת אומרת, על פי רוב 10 ימים, אבל היו קיסנות שפעלו רק 7 ימים, וקיסנות מעטות שפעלו 5 ימים. מספר ימי ההבראה עלה ל-46,573. מתוך 37 קיסנות היו 28 בבעלות של ארגוני הנשים. מספר זה מראה שארגוני הנשים תפסו את המקום הארי בהפעלת הקיסנות. את החלוקה לפי הגופים המבצעים תמצאו בדף האחרון של החוברת.

בודאי מעניין אתכם איך התחלקו ההוצאות בין הנושאים השונים: לפי האומדן שנערך בעזרת משרד החינוך והתרבות הועמדה ההוצאה ליום לנפש על -15"ל"י. לגבי כלכלה למשל, עלינו בהרבה על האומדן. אותו הדבר לגבי הסעה, מאחר והיו מקומות מרוחקים למדי ממקום המגורים של האמהות. מעניין אתכם אולי, גם ההשתתפות של הגורמים השונים:

ההוצאה הטוטאלית לקיסנות הסתכמה ב-606,000"ל"י. סכום זה התחלק לכ-50% המרכז לדמוגרפיה, כ-22% שרותי הסעד, כ-19% ארגוני הנשים וכ-8% שרותי החינוך.

להוצאה זו בכסף, התווספה השקעה בכח אדם מתנדב והעמדת ואיכסון במועדוני הארגונים - דבר שלא נמדד בכסף - אבל שלמעשה מעלה אחוז השתתפותם.

אין בכוונתי למסור כאן הערכה על קיטנה זו או אחרת או על גורם זה או אחר, אבל אנסה להעלות אותם הנסיונות שמהם יכולים להפיק תועלת לגבי מקומות שהתקשו בנקודה זו או אחרת. אני חושבת שאני מבטאת את ההרגשות של כל צוות המרכז לדמוגרפיה אם אני מדגישה את החוויה שהיתה לנו בשיתוף הפעולה הן עם מארגני הקיטנות והן עם מבצעייהם וכן עם המשרדים השונים. כולנו רצינו שהאמהות וילדיהן ירגישו בטוב ויהנו.

גברת הרמן הזכירה את החוברת שהוצאנו ואתם תמצאו בה הרבה פרטים. ברצוני לציין רק באופן כללי מספר נושאים שיתיחסו אחר כך המשתתפים ביתר פרטים אליהם.

הנושא הראשון - שאלת ההתארגנות: בזמנו הוקמה על-ידי המרכז לדמוגרפיה ועדה בין-משרדית, שבה השתתפו נציגי משרדי הסעד, החינוך והבריאות, נציגים של המרכז לשלטון מקומי והארגונים שקיבלו על עצמם להקים ולקיים קיטנות. ועדה זו קבעה עקרונות לאיזה מקומות לתת עדיפות בקיום הקיטנות, קריטריונים לבחירת המשתתפים, כללים לגבי תכנית הקיטנה, צוות העובדים וגם חלוקת המימון בין הגורמים. הוועדה המליצה על הקמת ועדות מקומיות בהקף רחב ככל האפשר, שילוו את כל שלבי ההכנה והביצוע של הקיטנה, אם באחריות הראשות המקומית ואם באחריות הארגון הוולונטרי. בדרך כלל היה שיתוף פעולה מלא בין הגורמים המרכזיים והמקומיים, אולם על אף תכנון מראש לא תמיד היתה הקומוניקציה יעילה ויש לקוות שבעתיד ישתפר הדבר.

מצידנו - אני מתכוונת לוועדה הבין משרדית - שאני מקווה שגם תפעל לקראת השנה הבאה - תצטרך להבא לקבוע ביתר בהירות דרכי קומוניקציה של כל גורם וגם קשר עם העיתונות. יש גם לברר באיזו מידה אפשר לעזור לראשויות המקומיות שהקימו קיטנות להשתמש יותר בכוחות מתנדבים כפי שעשו הארגונים הוולונטריים.

כדאי לציין שארגוני נשים פעלו, עד כמה שהדבר ניתן, במסגרת ועדות מקומיות ונעזרו לא מעט בשירותי סעד ועובדים קהילתיים. אשר לשאלת מיקום הקיסטנה: התפעלנו ממידת היוזמה המקומית לגבי קביעת המקום. הקיסטנות התקימו בפנימיות לילדים ונוער שיצאו לחופשה כמו בית הילד, נוה-מיכאל בפרדס חנה, ישיבה בקרית מוצקין, ישיבה בבאר-שבע, בחיק הטבע כמו בחורשת טל, ביער ירושלים, בבית ברל ובמרכזים קהילתיים שונים בחלקם גם בבתי ספר ובגני ילדים. מספר קיסטנות התקימו בתוך בתי הבראה. כמקומות המתאימים ביותר נראים לנו פנימיות במרחק מה ממקום המגורים של האמהות, מרכזים קהילתיים ובכלל מקומות שבהם יש ירק ומתקנים מתאימים.

הנושא השלישי הוא - אוכלוסיית המשתתפים: הכוונה היתה להגיע לאוכלוסייה הזקוקה ביותר ונשאלת השאלה אם הצלחנו בזה. אם כי הרעיון של יציאה להבראה נקלט באופן כללי, היה צורך בפעולות הסברה ובהכוונת האם והמשפחה איך להסתדר בהיות האם בקיסטנה. גילויים יפים נתגלו גם בשטח הזה; מתנדבים פעלו הרבה ע"י ביקורי בית, הדרכה מתאימה וכך נמסר לנו ממקור אחד שמנהל בית הספר העביר בכיתה ח' שיחה על משמעות יציאת האם להבראה ותפקידי הילדים הגדולים בעת העדר האם. אני בכוונה מצביעה על תופעות כאלה כדי שנלמד ונשתמש בנסיונות מוצלחים של אחרים.

מספר מלים על העובדים בקיסטנה. ריכוז קיסטנה לאמהות הוא עבודה שלמה ולא ניתן לקבל מרכז קיסטנה למספר שעות בלבד או בתפקיד משני. נוסף למרכז יש להעסיק מדריכים לעבודות ופעולות ספציפיות בהתאם לגודל הקיסטנה. נראה שאפשר לשפר את כושר העובדים על ידי הדרכה מתאימה מראש. כולנו לומדים עדיין מהנסיון: בנמצא מעט אנשי מקצוע שיש להם כישורים והכשרה מתאימה.

לשאלת התזונה: מכל ההסדרים שמצאנו בקיסנות - אוכל ממפעל הזנת הילד, אוכל מוזמן במסעדות, אוכל מוזמן בקיבוץ חפץ חיים ובישול במקום - נראה היה לנו שהאמהות היו מרוצות ביותר בבישול במקום. במקומות אלה שותפו לרוב האמהות בהכנת התפריט לפי טעמן. לפי דעתנו יש מקום לצרף לועדה הביין משרדית נציג מחלקת התזונה כדי שנוכל לעבד הנחיות גם בשטח זה.

הנושא החשוב ביותר בעצם הוא תוכנית הקיסנה: התרשמנו שהתכניות נקבעו על סמך כשרונות ויוזמה של עובדי המקום, אך הללו לא נעזרו במידה מספקת על-ידי אנשי מקצוע. דבר זה יש לתקן להבא.

שמנו לב שהאמהות במיוחד נהנו ממלאכת יד כשניתן היה לבצע "יצירה", זאת אומרת תכשיט או תיק או קישוט לבית. נהנו גם מאד מטיוולים כשהיו מתוכננים והיוו חוויה מיוחדת: ביקור בכנסת, כפי ששמענו מחברת- הכנסת סנהדראי, ביקור בבית הנשיא, ביקור במוזיאון האדם, באוניברסיטה.

האמהות התגאו כשניתן להם שיעור בקוסמטיקה. לעיתים מצאנו שהקוסמטיקאיות מדריכות את האמהות איך להשתמש בחומרים שנמצאים בבית. אך לפעמים היינו עדים להמלצות על חומרים יקרים מאד שהאמהות אינן יכולות להרשות לעצמן להשתמש בהם.

רחיצה בים ובבריכה היתה אהובה מאד על האמהות אם כי ברוב המקומות איפשרו את הדבר היו קיסנות שבהן לא יצאו לים ולבריכה אפילו פעם אחת. ברוב הקיסנות החקיימו הרצאות. לגבי הרצאות יש להקפיד להבא על נושאים מתאימים ועל מועד מתן הרצאה. מצאתי במקום אחד שהאמהות הוזמנו להרצאה לאחר שהיו בים, ואחת אחרי השניה נרדמה מתוך נימוס ואלה שישבו קרוב למרצה החזיקו מעמד... רצוי יותר להנהיג שיחות מאשר הרצאות. מצאנו שמשתמשים יתר על המידה ב"אקורדיון" ו"שירה בציבור". אפשר להנהיג שירה בציבור באירועים מיוחדים אבל לא יום יום כדי למלא מקום של איזו תכנית שנשתבשה.

העובד בקיסנה ובמיוחד המרכז צריך להיות גמיש ולדעת לגוון את התכניות בהתאם להתעניינות האמהות.

כמה מילים על טיפול בילדים: ב-22 קיסנות הילדים היו יחד עם האמהות ואילו ב-15 קיסנות היו הילדים מסודרים בנפרד. אם כי בתחילה חשבנו שנכון להשאיר את הילדים בקרבת מקום של האמהות מצאנו שגם סידור ילדים במבנים נפרדים היה טוב גם לאמהות וגם לילדים. היתרון של סידור הילד במקום שבו נמצאת האם הוא שהילד נקלט אולי טוב יותר. הוא יודע שהאם קרובה והוא יכול לגשת אליה אם הוא מרגיש צורך. כן יכולה הגננת להשתמש במפגש עם האמהות להדגמה של טיפוח הילד.

לגבי הפרסונל קבעה אמנם הוועדה הבין-משרדית קוליפיקציות ודרשה גננת מקצועית אך יש להעזר על-ידי משרד החינוך בעיבוד חקן עובדים לגיל הצעיר הזה, וכך את מספר הילדים לעובד. בקיסנה אחת בנגב פגשנו חיילות (גננות מוסמכות) שתרמו הרבה לטיפול נאות של הילדים בקבוצות קטנות.

תשומת לב מיוחדת נחוצה לשילוב מתנדבים בהכנת הקיסנות ובפעולות בחוכן. לשם הבטחת שתוף פעולה בין הכוחות המקצועיים והמתנדבים יש צורך בהכנתם והדרכתם של שניהם.

מנסיון השנה למדנו והסקנו את הלקחים שיש מקום להטיל על מתנדבים שטחים מוגדרים הנתונים לאחריותם. חשוב שהמתנדב לא יהיה פקק ויעבוד פה ושם רק בעת תקלה, אלא שיהיה לו שטח באחריותו. ושטחים אפשריים הם: הסברה למשתתפות ולבעליהן לפני הקיסנה, אחריות להסעה, ניהול שיחות בקיסנה ומתן הרצאות, ארגון וליזוי טיולים, כולל רחיצה בים ובבריכה, הכנת מסיבת סיום ותפקידים אחרים. חשוב להשיג מתנדבים המוכנים להתמיד במשך מחזור אחד לפחות במיוחד כשיש להם מגע ישיר עם אמהות. מתוך נסיון ראיתי שלמחזור אחד לעשרה ימים אפשרי למצוא מתנדבים.

ניסיתי להתייחס לכמה נושאים בלבד שהיו נראים לי מתאימים להעלותם
בפורום זה, שבודאי יתרום רבות בויכוח למציאת פתרונות לבעייה. לא
באתי להעריך אבל להגיד תודה רציתי לכל חברי בעבודה וכל אותם
הגורמים שהזכרתי בהתחלה נציגי הארגונים, המשרדים הממשלתיים, הרשויות
המקומיות וכל אלה שטיפלו וביצעו את הקיסנות במקומות. למדנו מכולכם
ונשתדל להשתמש בידיעות אלה כדי להיטיב את השרות.

ברכותינו לאמהות שמשתתפות היום יחד אתנו בדיון זה.

הגברת פולט סמג'ה - מזכירת ארגון אמהות עובדות - בית-שאן

נשיאות נכבדה, קהל נכבד. בסוף חודש מאי קיבלתי הודעה ממועצת הפועלות להשתתף בדיון בקשר לקיסנות לאמהות. נעניתי ברצון לבקשה מפני שקיסנה נוגעת לכל אחד מאתנו המוזמנים כאן. נתבקשנו לבחור מקום ולהכין חכנית עבודה ולהגישה. נכון שקיבלנו כמה פרטים עם מי לדבר ולמי לפנות. כשהגעתי לבית-שאן הדבר היחיד שידעתי הוא שהאמהות שייכות לטיפת חלב או ללשכת הסעד. נפגשנו ישבנו והחלטנו: קודם כל לגשת לכל האמהות כל אחת בשכונתה היא. חילקנו את התפקיד לטיפת חלב והמדריכה מארגון אמהות עובדות ועובדת סוציאלית ויצאנו לבתים. לאחר הביקורים בבתי חזרנו עם רשימה של כמה אמהות. שוב פעם ישבנו עם נציגות לשכת הסעד, טיפת חלב וארגון אמהות עובדות והחלטנו בהתאם לקריטריונים שקיבלנו את מי יש לצרף לקיסנה. בחרנו באמהות עם 15 - 16 ילדים, 14 ילדים, אמהות שיש להן תינוקות וכאלו שחולות. החלטנו לקבל לכל מחזור עשרים וחמש אמהות. בררנו את צרכי הילדים. רשמנו כמה ילדים יש לאמהות הרשומות, אם הם מסודרים במסגרות כגון בית-ספר, מעון ולכמה ילדים אנחנו צריכים לדאוג בכל מחזור.

למזלנו בבית-שאן יש בית תינוקות ופעוטונים ובחודש יולי בדרך כלל אנו סוגרים לחמישה עשר יום. פתחנו את המוסדות האלה לילדי אמהות של הקיסנות. קיבלנו ילדים החל מגיל שלושה חדשים עד שנה וחצי, שנה וחצי עד שלוש שנים, ובגנים הכנסנו גם עד חמש שנים. דאגנו שילדים בגיל בית הספר יתקבלו לקיסנה של בית הספר. למחזור הראשון היינו צריכים לדבר לפעמים עם הבעל לשחרר את האשה, אבל באמת במחזור השני לא היתה כל בעיה אלא להיפך. הרבה באו אלינו וביקשו אם אפשר לקבל מקום לאשה, כי ראו בזה עזרה גדולה לאם.

אני אומרת, אם מתכננים, יושבים וחושבים, דבר זה נותן הרבה גם לאם, גם לילדים וגם לתושב. אני מקווה שבעזרת כל הגורמים: המרכז לדמוגרפיה, מועצת הפועלות והמקום; - ולדעתי המקום הוא החשוב ביותר כי הוא אחראי להתארגנות ולביצוע. לעורר את ההכרה שפעולה זו חשובה מאוד לאם. היו אמהות מבית-שאן שלא הכירו את גן השלושה, מקום שלא רחוק מבית-שאן. עשיתי הכל כדי להוציא את האמהות לעיתים קרובות לטיולים. היינו בירושלים, במקומות בסביבה. הילדים היו מסודרים, ואני חוזרת ואומרת לשחרר את האם מהילד כי זה חשוב שהילד היה בטיפול והאם קיבלה את שלה.

אני מודה לכל הגורמים שעזרו לנו ואני מקווה להמשיך עם הרבה יותר מחזורים, אם כי זה מאמץ אבל זה דבר טוב, וזהו השכר. תודה.

הגברת זהבה ברוך - מרכזת מרכז קהילתי של ארגון אמהות עובדות קרית מלאכי

שלום חברות נכבדות. אני פשוט אקרא מתוך דף על מנת לחסוך לכם מהזמן. בהתאם לתכנית שהותוותה על ידי כל אותם גורמים שטיפלו בעניין הקייטנות לאמהות ובהתאם להנחיות הוקמה ועדה גם בקרית מלאכי שנוסף לתפקידה בקביעת העדיפות של אותן אמהות שזכאיות להבראה הוסל עליה לקבוע תכנית לתקופה של עשרה ימים. המשימה היתה קשה, אך אפשרית. נשמעו דעות שונות והכל הסתובב סביב רמתן של אותן נשים שתשתתפנה בהבראה. מה עדיף על מה, ומה כדאי לתת להן. אילו באמת היינו צריכים לקחת בחשבון אך ורק את רמתן היינו נכשלים ולכן הוחלט שארגון אמהות עובדות המכיר היטב את אותן האמהות מהגנים ומהחוגים יטול על עצמו את תכנון ההבראה וביצועה. ישבנו ימים רבים ותיכננו. חילקנו את התכנית למעשה לשלושה חלקים. חלק מעשי, חלק עיוני וחלק הקל והנעים בנוסף לטיולים. בחלק המעשי מורה למלאכת יד שלמעשה היתה מספר פעמים באותם עשרה ימים. החוויה היתה עצומה בשמחת היצירה. האמהות עשו במו ידיהן ארנק, מפית רקומה, תמונה לחדר ילדים ונוסף לזה הספיקו לעשות מספר תמונות למעון ילדים לארגון אמהות עובדות, שבו שהו ילדיהן לאותה תקופה.

אשר לתכשיטים, כל אחת בחרה ועשתה במו ידיה תכשיט יפה נחמד לעצמה בעזרת מדריך מקצועי. שיזור פרחים; מי זה יכול לומר שאם שיש לה עשרה ילדים אינה אוהבת יופי? קוסמטיקאית; טיפול בפנים, איך להיראות יותר יפה ויותר צעירה. שימוש במצרכים טבעיים שאינם עולים הרבה כסף. דוגמת לימון. חבל רק שלא ממשנו את ההפתעה שהכנו. פניתי לחברת תכשירים מסויימת לשלוח לנו מספר תכשירים מוזלים לחלוקה באותו שיעור, אך לצערי לא נענינו כלל. אני מקווה לתקן את המעוות בהבראה הבאה. כלכלת בית; גם האפיה והמאפה שהגשנו לארוחת ארבע.

החלק השני הוא החלק העיוני, אחות סיפת חלבהרצתה בליווי שקופיות על נושא תאונות במשק הבית ומניעתן. ההרצאה היתה מרגשת ועוררה אותן למחשבה. מפקחת חינוכית שוחחה על עיסוק ילדים בימי חופש עם

המחשה במספר משחקים דידקטיים פשוטים, הקשבה היתה רבה. הרצאה על תורת המזון, כלכלת בית. קריאת סיפורים ביניהם נבחר סיפור מספרו של גי דה-מופסן; "המחרוזת!" לאחר השמעת הסיפור שוחחה מתנדבת מבאר טוביה עם האמהות על תוכן הסיפור ונערך ניתוח הסיפור בצוותא, וזו היתה חויה מרגשת מאד. אלה אמהות שבכל אחת ואחת מהן סמוך אוצר שלא גילו אותו. חלק הקל והנעים, בדור: שירה בציבור בליווי אקורדיון ולימוד שירה. בשעת תה מנחה הושמעו תקליטים לפי בקשתן של אמהות. לקחנו בהשאלה תקליטים מכל חברה ומכל מתנדבת ומבין המבריאות. גילו אמא עם קול זמיר שפשוט מאד הביא אותנו לידי דמעות, וזאת אמא לעשרה ילדים.

ערכנו שני טיולים לפארק הלאומי באשקלון עם רחצה בים וסיור ליד-מרדכי ונגבה, אירוח בבית אסתר במושב באר טוביה, שתוכנן כולו על ידי מתנדבות מהמושב שבלעדיהן לא היינו מצליחות ועומדות בלוח הזמנים. נתנו יד ונרתמו לכל מלאכה, מהגשת אוכל למבריאות עד לעזרה בטיפוח החן, שיזור פרחים קריאת סיפורים והוראת ריתמיקה לילדים. המתנדבות הצטרפו אלינו לטיולים התיישבו על יד האמהות, ונתנו הסבר על ישובי האזור. ערכנו גם טיול לעמק בית שאן והסביבה וארוחת בוקר בסחנה.

במסיבת הסיום לקחו בה חלק כל המתנדבות וזו היתה הצלחה

לכל הצדדים.

הגברת רינה ברקאי - נציגת ארגון אמהות עובדות תל-אביב

נשיאות נכבדה, חברים. יש כאן גברים. אנחנו כל כך רגילות להיות בין נשים שהגברים הפעם קצת שינוי משמח.

בבואנו היום לסכם את תפקיד המתנדבות בקיסנות למשפחות ברוכות ילדים, ברצוני להתעכב רגע קט על המלה מתנדב. היתה מקובלת הנחה שככל שאנחנו מתקדמים לקראת גיבושה של חברה מאורגנת כלומר, שאנחנו נהפכים יותר ויותר לחברה של שירותים, יפחת וילך הצורך בהתנדבות. ואנחנו כבכל הדברים עברנו מקיצוניות אחת לשניה. בתקופת קדם-מדינה המלה התנדבות היתה מלה שלא היה צורך להסביר את תכנה. כולנו חיפשנו מקום להתנדב. והנה בשנות החמישים המאוחרות המלה התנדבות נהפכה למלת ציונות והתחלנו לכתוב אותה במרכאות. אני חושבת שהיום הציבור המכובד כאן וכל הארגונים הוולונטריים שכבר אז חיפשו דרך להוכיח שלא כך, מצאנו בהנהגה, ובהדרכה של שרותים סוציאליים, של עבודות במרכזים קהילתיים צורך נוסף להתנדבות.

הקדמה זו נחוצה היתה לי בשביל לספר לכם במקצת מה עשו מתנדבות בתל-אביב שמספרן בקיסנות עלה למעלה משלוש מאות. אבל לנו היתה עוד קיסנה לילדים, שכאן, במסגרת זו, אנחנו לא מדווחים עליה אך גם שם היו שלוש מאות מתנדבות. סך הכל שש מאות מתנדבות בתל-אביב שלושה שבועות בימים שהילדים בבית, בימים שגם האשה העובדת מקבלת את חופשתה ובאה ותורמת מזמנה הפנוי לעזור, ולהושיט יד לנזקק.

אני חושבת שבקיסנות אלו הוכחנו שלא רק האמהות המבריאות היו זקוקות להבראה אבל אנחנו המתנדבות היינו זקוקות להיפגש ולראות את הפער החברתי העצום ושיש ביכולתנו להושיט עזרה. כל עבודה חייבת היום בשנות השבעים להיות מודרכת ומקצועית יותר, וכאן מעל במה זו אני פונה לכל אלה שיכולים להדריך, לכוון את המתנדבים. אמנם אצל כל מתנדב יש דחף פנימי המדריך אותו, אבל זה אינו מספיק היום.

חייבת להיות הדרכה, חייבת להיות הכוונה. ואם אנחנו, ארגונים וולונטריים מקבלים היום הדרכה לשנורר, זה גם כן הפך למקצוע, למה לא לקבל הדרכה, איך לדבר עם אותה אם לארבעה עשר ילד, עם אם לעשרה ילדים, שמעולם איש לא הגיש לה כוס תה, ומעולם איש לא חייך אליה, מאולם לא שאל אותה איך את מרגישה. אני חושבת שבזאת אנחנו ניחן חשובה לאותו פער חברתי שכולנו מדברים עליו אבל מעט מאד עושים למען סתימתו. בקיסנות שלנו המחזור היה חמישה ימים. אנחנו יצאנו מתוך הנחה שמוטב יותר אמהות ופחות ימים, כי פשוט התקציב שעמד לרשותנו לא הספיק לנו, ועל זה מתנהל וויכוח.

מר דוד פרידמן - מנהל בית הילד נוה מיכאל - פרדס חנה

הנני מנהל נוה מיכאל של חנועת האשה הדתית הלאומית. מוסד ילדים שנמצא בפרדס חנה. אני רואה את עצמי כאיש שדה ואינני בא כאן לסכם נסיון שיכול לשמש כאסמכתא מה טוב ומה לא טוב בארגון קיסנות משותפות לאמהות וילדים גם יחד.

כאשר קיבלנו את התפקיד הוגדרו התפקידים ברורות: לתת נופש לאמהות ולשחרר אותן מן הדאגה והחרדה מה יעשו ילדיהן. הילדים הגדולים יתקבלו לקיסנות הציבוריות, והקטנים היו צריכים להיות בקרבת אמהותיהם. ראינו את שני הדברים קיסנה לאמהות וקיסנה לילדים כבעלי חשיבות שווה. היה לנו ברור שנבטיח את הנופש לאמהות רק בתנאי שתהיינה שקטות ורגועות שהילדים נמצאים בטיפול מסור וטוב. מה הכשיר אותנו כדי שנוכל לקבל את התפקיד הזה.

הננו מוסד חינוכי ותיק ששני תנאים התקיימו בו. קיים צוות חינוכי מנוסה. אנחנו מחנכים נוער וילדים, ילדים מגיל שש ובעבר גם ילדי גן שבאים מכל קצווי הארץ, משכבות לאו דוקא מאושרות, נוסף לזה מתקיים במוסד שלנו בית ספר למטפלות ושם צברנו נסיון לא מעט בטיפול בילדים קטנים. לרשותנו עמדו כוחות שהתנסו בכל התחומים. גם בטיפול של ילדים קטנים וילדים בינוניים. התנאי השני הוא התנאים הפיסיים הנאותים, מוסדנו הוא מוסד כפרי שמשתרע על עשרים ושמונה דונם בביתנים שונים עם חורשות דשאים ומתקנים לתעסוקת הילדים. נוסף לכך הוספנו מתקנים מיוחדים שהכשירו את החצר ואת הגנים לקבלת ילדים צעירים שאיך לנו כאלה. הצוות הורכב כך שיוכל לשרת את שתי המטרות גם את האמהות וגם את הילדים. לרשות האמהות העמדנו קודם כל את הצוות המנוסה של המוסד, אם הבית שליוותה את יומם של האמהות מרגע שדרכו על מפתן המוסד ועד שאחרונה מבין האמהות עלתה על האוטובוס.

הגננת, המטפלת וכל הצוות היה צוות שרגיל לתנאי המוסד, צוות מאומן תחת יד אחת, תחת הנהגה משותפת, והיה אפשרי לשלב את שיתוף הפעולה בין שני הצוותים. האמהות כמובן הועסקו בכל אותם התחומים שגם קודמי הזכירו **את זאת**. הצעד הראשון שלנו היה כמובן ארוחת הבוקר, שכשלעצמה יצרה אוירה נוחה ונעימה לפתיחת יום הקיטנה. קבוצת הילדים הסבה יחד עם האמהות מסביב לשולחנות ערוכים כבבית. כאן נתבררו כמה בעיות שבעתיד יצטרכו בודאי המארגנים לתת את דעתם. קשה לקבוע איך צריכים להרכיב את האוכלוסיה, על כל פנים צריך להכשיר את אוכלוסית האמהות המבקרות, לקראת המצפה להן בקייטנה. כך היה אפשר לבחון כהלכה מי מבין הילדים רגיל לגשת למעוני יום או להשגחה של אנשים זרים ומי בין הילדים איננו מסוגל להינתק מהאם. והדבר חשוב כמובן כי כל מוסד חינוכי שמקבל ילדים לחמישה או עשרה ימים איננו מסוגל להקנות לילדים תוך חמישה או עשרה ימים הרגלים קבועים. ילדים קטנים זקוקים לתקופת הסתגלות הרבה יותר ארוכה מאשר ילדים גדולים או נשים מבוגרות.

תעסוקת האמהות שהיתה בראש דאגתנו היתה מחולקת לשתי פעולות מנואליות, שני שיעורי מלאכת יד: האחת היתה מכוונת למען הילד, והפעילות השניה היתה מכוונת למען האם. קישוט וצעצועים לילדים לחדרי ילדים וקישוט לאם.

בצהריים כמובן דאגנו לארוחות שמוחאמות לטעם האמהות. לא צריך להדגיש במיוחד שרובן לא היו רגילות לתפריטהאירופי ולכן אנחנו הדגשנו במיוחד מאכלים שהיו רגילים להם כמו התבלין סחוק ודברים דומים כאלה.

נתקיימו בקיטנה כל אותן הרצאות כפי שקודמי ציינו: קוסמטיקה, גם היגיינה ובטיחות ויושבת אתנו כאן אחת המרצות, הגברת יעל ברגר, ששוחחה עם האמהות על הגיינה ועוררה באמהות התרגשות גדולה. שיחה אחת ניתנה על ידי הרב צדקה, רבה של פרדס חנה לפני חשעה באב. הוא ידע להסביר את תוכן

היום לאמהות שבאו משכבות שונות וההרצאה השניה ניתנה על חינוך הילד ושלימות המשפחה דוקא על ידי אם מרובת ילדים הרבנית נריה, שידעה גם לכוון את האמהות איך לגדל בנות. אצל הילדים ארגנו את חיי היום כבמוסד יום לכל דבר. הילדים השתתפו בפעילות בתוך הגן בקבוצות קטנות, בתעסוקה בחצר וקיבלו את ארוחותיהם במסגרת המסודרת. התאמנו להם את הרהיטים, את השולחנות והכסאות. בצהריים היה לכל ילד מיטה והמטפלות שלנו אפילו רחצו אותם יום יום לפני צאתם הביתה או לפני מנוחת הצהריים.

יכולתי להמליץ אולי על כך שיהיה מיון כלשהו לגבי הילדים

שבמידת האפשר הפעוטים יביאו אתם ילדים יותר גדולים קצת המאפשרים הסתגלות יותר קלה אל הסביבה וגם מונעים מן הפעוט את ההתרוצצות אחרי האם כיוון שילד בן שנה וחצי או שנתיים המתורצץ ובוכה במוסד מן ההכרח שיוציא את האם מן הפעילות החברתית או מן המנוחה שלה. עלי לציין שהקשיים העיקריים חלו כאשר הקיטנה עמדה לסיים אם יומה והאמהות שוב נאלצו לקבל את ילדיהן, אז השתרר במידה מסוימת ^{חוסר}משמעת והמסגרת קצת התרופפה. אני חושב שלפני שאני אסיים אציע שלהבא המארגנים יזמינו את האמהות להתייעצות או להכרת התנאים המוקדמים כדי שידעו מה יידרש מהן בקיטנה, מה מותר ומה אסור.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This ensures transparency and allows for easy verification of the data. The second part of the document outlines the procedures for handling discrepancies. It states that any variance between the recorded amounts and the actual amounts should be investigated immediately. The third part of the document provides a detailed breakdown of the financial data for the period covered. It includes a table showing the total revenue, expenses, and net profit for each month. The final part of the document concludes with a summary of the overall financial performance and a recommendation for future actions.

The following table provides a detailed breakdown of the financial data for the period covered. It includes a table showing the total revenue, expenses, and net profit for each month. The data is as follows:

Month	Revenue	Expenses	Net Profit
January	1000	600	400
February	1200	700	500
March	1500	800	700
April	1800	900	900
May	2000	1000	1000
June	2200	1100	1100
July	2500	1200	1300
August	2800	1300	1500
September	3000	1400	1600
October	3200	1500	1700
November	3500	1600	1900
December	3800	1700	2100
Total	25000	15000	10000

The data shows a steady increase in revenue over the period, with a corresponding increase in expenses. The net profit remains positive throughout, indicating a profitable operation. The final part of the document concludes with a summary of the overall financial performance and a recommendation for future actions.

הרבנית שרה אדלר - יו"ר תנועת האשה הדתית לאומית, אשדוד

ריכזתי קיסנה בגדרה לאמהות נשות אשדוד וכפר יבנה. הקיסנה שלנו לדעתי היתה מיוחדת במינה עד כמה ששמעתי כי בה היו האמהות בנפרד מהילדים. הילדים של נשי אשדוד סודרו במעון של תנועת האשה הדתית לאומית באשדוד ששם חלק מהילדים יצא לחופשה ומנהלת המעון נאותה לבקשתנו ועבדה גם בחופש וקלטה את הילדים. ביבנה סודרו הילדים בגן המקומי. מסיבות שונות החלה התארגנות באשדוד באיחור רב והיו לנו קשיים מרובים במציאת מקום לקיסנה. בלית ברירה החלטנו להפריד בין הילדים והאמהות. לאחר מאמצים וחיפושים מרובים מצאנו מקום בפנסיון יפה בגדרה, המרוחק כעשרים דקות מאשדוד, ובערך אותו משך נסיעה מיבנה לגדרה. לילדים לא נמצא שם מקום ומשום כך נאלצנו להכניס אותם למעון באשדוד, אך מעז יצא מתוק. עצם ההפרדה היתה לברכה. האמהות שמחו לקראת רעיון ההפרדה, הילדים הגדולים סודרו בקיסנות עירוניות לילדי בתי הספר, ואחרים מגיל שנתיים שלוש ארבע נתקבלו למעון. האמהות שוחררו לגמרי מהדאגה והמתח, לפחות במשך עשרה ימים, לא להתרגז כשהילד איננו אוכל, כשהילד מתלכלך ואנחנו כאמהות יודעות זאת היטב. הם הביאו את הילדים למעון ומשם היתה נקודת היציאה לגדרה. נשות יבנה הגיעו, כפי שאמרתי, בהסעה נפרדת, הילדים נכנסו למעון המטופל והיפה. אגב, המעון המהודר והיפה הזה הוקם לפני שנה ואני מציעה לכל מי שיכול לבוא ולבקר אותו. זה אחד המוסדות היפים בארץ.

חששנו בתחילה כיצד נפריד בין הילדים והאמהות, אך הילדים נכנסו למעון ללא כל קושי וללא כל בעיות, נקלטו בו להפליא, לעיתים היה קושי לקבל אותם בחזרה אחרי ששהו במשך כל היום במעון היפה, נקשרו למספלת לצעצועים הרבים ולמתקנים בחצר. חיש מהר התרגלו לארוחות המזינות והמסודרות ונהנו.

כאן ברצוני לחרוג קצת מהנושא שהוקצה לי ואני רוצה להעלות את הבעיה של הסעת האמהות מחוץ למקום מגוריהן. אי אפשר לתאר את השמחה של האמהות בעצם הנסיעה. ביום הראשון כשנסענו שאלה אותי אחת האמהות לאן אנחנו נוסעות בעצם ואני עוד לא הספקתי להשיב, ענתה שכנתה: "מה זה חשוב לאן, העיקר שנוסעים. את יודעת שאני כבר כמה שנים לא יצאתי את העיר הזאת". לדעתי זה גם דירבן את הנשים להגיע בזמן כי ידעו שאם הן מאחרות הן תישארנה בבית, כי אין להן אפשרות להגיע במונית, זה קצת יקר.

בודאי ידוע לכם כי אשדוד שוכנת על שפת הים, האויר בה בקיץ חם לוח ולח מאד. בנסיעה של חמש עשרה עשרים דקות לגדרה עברנו מאויר לח לאויר יבש, כמו מתל-אביב לירושלים. לא אחת התעטפה בצהריים, בשעת המנוחה בסודר וזה היה בחודש יולי, אוגוסט, כשאנחנו כולנו רצים אל הים. בתור מרכזת הקיסנה אני בודאי פסולה לעדות. אבל בכל זאת עלי לציין בסיפוק רב, על סמך חוות דעת המבקרים הרבים שהיו לנו ועל סמך האושר והשמחה שהפגינו האמהות, שהקיסנה הזאת הצליחה לאין ערוך.

אני רוצה לציין בהזדמנות זאת את שיתוף הפעולה וההבנה והעזרה שהיתה בינינו לביין מרכזת הקיסנה של ויצ"ו. גם בהכוונת האמהות גם בהכוונת מרצים שונים. לצערי היא לא יכלה היום לבוא כי חלתה בשפעת. אני מרשה לעצמי לייעץ לכנס החשוב הזה ולגורמים המוסמכים לדון בכובד ראש בשתי הבעיות שהעליתי ואולי נצליח ליישם אותן גם לקייטנות האחרות בשנים הבאות.

הגברת חנה אוחיון - מרכזת ארגון אמהות עובדות - אופקים

שלום לכם. זו הזדמנות שאני אוכל להופיע במקום הגב' אסתר-
בן-ארצי, מאשדוד, שחלתה. עכשיו ברצוני רק לציין שהחוייה הראשונה
לאמהות היתה ההזמנה. שלחתי הזמנות הביתה לכל אשה, ושמחתי לציין שהיא
נבחרה מבין הנשים להשתתף בקיסנה. מוזר קצת לתת זמן לחיות, אבל
נשתדל להצטמצם. יום אחד לא הייתי בקיסנה והתעוררה שם בעה: היתה שם
אשה עיוורת, והנשים לא רצו לעזור לה. באו אלי הביתה והודיעו לי שזה
איום ונורא מה שקרה. התוכחו, הרי באתי לנוח, מה פתאום שאני אעזור
לה. זה קצת הרגיז אותי והפליא אותי מאד. למחרת, אחרי ארוחת הבוקר,
שארונת הבוקר בעצמה היא חוויה גדולה, עצם זה שמגישים להן, איזו אשה
מגישה לעצמה בבוקר. ואז כינסתי אותן לשיחה. אמרתי להן, איך זה יכול
להיות, אתן באות לקבל ולתת קצת אינכך מוכנות. זה לא יכול להיות. כל
פעם תעזור מישיא אחרת ולא כל הזמן אותה אשה. ובאמת זה נגע לליבן.
אמרתי להן העולם בנוי לפקחים ולא לעיוורים, כי כולנו רואים, יש
עיוורים שקשה להם קצת להסדר. ואז הבינו שהן באמת עשו מעשה לא
יפה, ומאותו יום לא היתה אותה אשה רגע אחד לבד, כל רגע נמצא מישהוא
שהגיש לה את העגבניה לצלחת, שהראה לה איפה נמצאים השירותים או לאיזה
חדר הולכים לשיחה או לקוסמטיקה או לכל השאר. נדמה לי שהן שמחו אחר
כך שהן נותנות משהו.

אמרו לנו תעשו מבצע בגדי-ים, כדי שהנשים ילכו לבריכה.
סמכתי על כך שאם אשה תראה מים תרצה להכנס. לקחנו אותן לבריכה
בנאות מדבר, ולכל הדעות זה מקום יפה. נכנסו לשם ואחת לקחה את
המלאכה אתה, אמרה: אני לא נכנסת לבריכה. ישבה, סרגה וראתה. זה
קצת כאב לה "מה זה לא תכנסי למים וזה בכל זאת מושך", לפתע נפלה
המסרגה לתוך הבריכה, נכנסה עם בגדיה לבריכה כדי להוציא את המסרגה.
המציל צעק עליה: "מה את עושה בפנים?" אמרה: "המסרגה שלי בפנים",
ולמחרת קנתה בגד-ים.

יצאנו לסיול בבית חרושת במפעל קרמיקה בחרסה. הנשים שמחו ממש. עצם הנסיעה חוויה לאשה, חבל שבית חרושת לא יותר רחוק אמרו לי. משם הלכנו לתערוכה. באותו יום היתה תערוכה, עזרת מדינת ישראל למדינות הנזקקות. ואז היתה הפרשה של אוגנדה. הן באמת התפלאו למה אינן יודעות מכל הדברים האלה. כולם יודעים ואנחנו לא יודעות, כל כך הרבה עוזרים, אבל ענין אוגנדה חרה להן. כשחזרנו לא הפסיקו לדבר על אוגנדה, "איזה בן אדם זה זה בסח חולה רוח".

גם לילדים נתנו להרגיש שהם בכל זאת חלק בלתי נפרד מהקיסנה, אם כי הילדים אצלנו היו גם כן בנפרד. באמת זה גורם שלווה לאמא.

את הילדים לקחנו לבריכה, היו ילדים שפחדו ממש מהמים. לאט לאט הסתגלו כי היו שם כמה שעות, התרגלו, וגם נכנסו למים. כשחזרו נתנו לכל ילד כדור אדום במתנה. אמהות סיפרו לי שהילד בבית לא נפרד מהכדור. גם בלונים קנינו להם וזה באמת היה הרבה בשבילם.

הגברת רחל בינר - מנהלת בית הויס - ויצ"ו, הרצליה

יכולות קודם כל להתעורר שתי שאלות חשובות שעלינו לחת את הדעת. המוסד שאני מנהלת נמצא שש שנים וחצי במסגרת השירותים שויצ"ו נותנת לכל הנשים במדינת ישראל זהו קיבל על עצמו לארח אמהות למשפחות גדולות בהן ששה ילדים או יותר, לארח אמהות כאלה למשך שבוע ימים הרחק משאון הבית, הרחק משאון הילדים, מכביסה, מתפקידים המוטלים על האשה, וזאת לעומת קיסנות הקיץ שאליהן יוצאת האם, לחמישה או לעשרה ימים בשעה קבועה בבוקר וחוזרת הביתה. קודם כל השוני המהותי בין המוסד שאני מנהלת אותו זה שש וחצי שנים, לבין קיסנות הקיץ כפי שהן מתנהלות בכל מקום בהתאם לצרכים. אין ספק שכוחה של הפנימיה עדיף כאן שכן בפנימיה האם מרוחקת שבוע ימים מכל חובות המשפחה, והיא יכולה בפעם הראשונה להרגיש שהיא מיישרת את חוט השדרה. כשהיא חוזרת לאחר שבוע היתה היא שונה לחלוטין בעיני בעלה, בעיני ילדיה ובעיני הסביבה שלה. ההבדל איפוא הוא גדול לעומת הקיסנה כהבדל שבין יום ולילה, לעומת מה שניתן במשך חמישה ימים או עשרה ימים במשך שעות היזם, עם כל הכבוד וההערכה שיש לי לכל אלה שעוסקות במלאכה הזאת.

נתחיל קצת בסטטיסטיקה. בשנת 1972 שהו במוסדנו 1109 אמהות ל-8350 ילדים, כשעוד נצטרך להוסיף את מספר הילדים של האמהות שהגיעו הבוקר אל בית הויס ותגענה בשבוע הבא ביום ראשון. האמהות הגיעו אלינו משישים מקומות ישוב ומעשרים ואחת ארצות גלות. אנא חשבו מהי הבעיה של בילוי של עדות שונות תחת קורת גג אחד למשך שבוע ימים למן יוצאת מארוקו ועד לילידת ישראל.

כשלכל אם יש הפמוטים שלה שיש לה אפשרות לקדש ולברך על השבת באוירה של משפחה גדולה, כי אנחנו שמרנו על המסגרת של המשפחה הגדולה, בקבלנו 27 אמהות למשפחות גדולות כל שבוע אלינו.

השאלה הראשונה שנשאלת: כיצד מגיעות אלינו האמהות? לאחר עבודה של שש שנים וחצי, אם כי בשנים האחרונות השתנה הרבה מאד לטובה, המודעות לזכות האם, ואני אומרת זאת במלוא האחריות, היא עדיין בשפל המדרגה. ככל שנרחיב את המפעלים שלנו אנחנו נמלא את רצון האמהות, ועל כן אני שמחה כל כך שהפעם, משתתפות בפעם הראשונה גם אמהות, כי איננו יכולות לדבר מעל לראשים של האמהות. האמהות שלנו, גם אם לא כולן זכו להשכלה ולחינוך בבית ספר, יש בהן חכמת חיים, והכוח לעמוד ולהתמודד עם כל הבעיות היומיומיות, שהמשפחה והחברה מטילה עליהן, כך שאין כל צורך לתכנן ולעבוד בשטח הזה ללא העזרה הפעילה וללא קבלת ידיעה ואינפורמציה מספקת מה נחוץ להן, איך צריכה לגשת אליהן ואיך לקבל אותן. שעות ספורות לאחר שבאות האמהות אלינו לבית הויס, הן כבר לא קבוצה של נשים שבאה מארבעה חמישה מקומות ישוב, אלא קבוצה מלוכדת ומגובשת, כשהבדל היחיד ביניהן הוא אולי מספר הילדים. האמהות באות אלינו על ידי פנייה ישירה שלי. מתוך שישים מקומות ישוב, בחרתי בשנים עשר. פנו אלי חמישים ושניים מקומות ישוב. דיברתי עם ראש העיר, דיברתי עם ראש המועצה המקומית וניסיתי להלהיב אותן לרעיון. אמרתי לו בפסטוח, אדוני, תסביר לי אתה, מדוע יש לך הזכות לקפח את האמהות של מקום הישוב שלך לעומת אמהות אחרות?

בחירת המועמדות לנופש הוא דבר בלתי אפשרי ללא העזרה של המחלקה לעבודה סוציאלית או האגף לעבודה סוציאלית של אותו ישוב או של לשכת הסעד במקום, לכן שיתוף הפעולה עם העובדות הסוציאליות או העובדות הקהילתיות, דבר שלמעשה כבר הפך אצלנו לקבע, הוא שיתוף פעולה מבורך מאד, לא רק משום שפעם יכולה לבוא עובדה ולומר לאם, הגה הבאתי לך מתנה, ויצ"ו מזמינה אותך לשבוע ימים בילוי, בבית הבראה בית הויס בהרצליה פיתוח, אלא משום שלא פעם אנחנו מצליחות תוך כדי שהיה עם

האורחות, ושהיה מאד קרובה, ללמוד על בעיות, רפואיות כלכליות ונפשיות של המשפחה או של האם כדי לעבור במהירות רבה, הרבה יותר גדולה, מן הלשכה או המחלקה הנמצאת במקום. הבעיות הן כמובן בעיות של החברה שלנו, משום שהאמהות משקפות נאמנה את מצב האם, האם הגדולה, אם למשפחה הגדולה בחברה שלנו. המקרים שבהם אנחנו נתקלים שהבעל מסרב להתיר לאשתו לעזוב את ביתה, הם עדיין רבים מאד והבה נבין את זאת. אנחנו חייבים במפנה רציני מאד בשטח זה, כי ברוב המקרים הבעל קנה את אשתו בכסף טוב. ואינני מדברת על האמהות שבהם בגיל נניח עד 38 אבל מעל לגילים אלה כשהאמהות האלה נישאו בגיל צעיר מאד 12, ולפעמים גם אחד עשרה שנה, כשהן היו בנות 12 או 11 שנה, הבעלים ממש מתייחסים אל הנשים האלה כאל רכושן הפרטי. ואז אני באה ומנסה להוכיח שלבית החולים יוצאת האם לא רק ללדת, חס ושלום; היא חולה, הבה ניתן לה סיבה בריאה לחזור בריאה וחזקה יותר הביתה. הבה ניתן לה להתחזק כדי שהיא תוכל לעמוד בכל המעמסה המחכה לה בבית, כמובן שההיעדרות של האם כמו שהיא עוזרת כשהאם איננה במשך שבע או שמונה שעות היא עוזרת הרבה מאד לליכוד המשפחה, וזאת הנקודה שעליה אנחנו חייבים לתת את הדעת לפתח את ההרגשה הזאת שלא רק האם חייבת לתת את הכל למשפחה אלא המשפחה חייבת לתת את הכל לאם, אפילו אם הדבר זה כרוך בזיכור מצד הבעל. ויתור במובן זה שאמנם ניתן לאשתו את האפשרות לצאת מן הבית...

כמובן שיש לנו קירבה לים. נזכור שיש לנו עסק עם ציבור דתי שהוא בדרך כלל איננו מתרחף בים, אז לפחות לטבילת רגלם בים, או להימצאו באויר הצח שליד שפת הים. אנחנו גיבשנו לנו תכנית שונות. התכנית היא למעשה קודם כל מכוונת לא ללמד את האם מה שהיא איננה יודעת, לא להדגיש שהאם איננה יודעת ואנחנו יודעות יותר, אלא לדבר אתה בצורה כזאת שהיא תוכל תמיד להשתתף בשיחה. אם הדבר מדובר על אזרחות, מה זה נשיא המדינה, מה היא הכנסת, מהן זכויות האזרח, מה אם חוקי היסוד של מדינת ישראל. ואם מדובר על

מה קרה כאן מאז הבילויים ועד לימינו אנו. ואם מדובר על שיחה עם רופאת ילדים, או אפילו אם מדובר על פגישה עם קוסמטיקאית שזה אחד הדברים המהנים. גם בשטח העבודה, עבודת היד, העקרון הוא שאין אנו באות ללמד מה שאינן יודעות. אנחנו מאד שמחים אם משתתפים, אבל אין לנו הרצון להוכיח על מה שלא למדו עד עתה. לכן מלאכת היד היא יותר משחק חברתי. ההנאה צריכה להיות לאו דוקא תמיד לקראת הביטוי האינדבידואלי, אלא יותר הביטוי הכלל חברתי. המימון של ההבראה אצלנו, ובכן הוא פשוט מאד, בית הויס נותן את ההבראה במסגרת המפעלים של ויצ"ו. ויצ"ו נותנת לנו, או יותר נכון לאמהות, ששה ימים במתנה. ההשתתפות חלה מ-1 באוקטובר 1972 ועד ל-31 במארס 1973. של לשכות הסעד היא ב-3% 14 מהסכום שהבראה עצמה עולה לנו.

לגבי מלאכת היד, לגבי ההרצאה של רופאת ילדים, יש לנו השנה עזרה גדולה מאד ועל כך תודה מיוחדת מהמרכז לדמוגרפיה. השיעורים האלה הם יקרים בגלל ההרצאה של הרופאה, לכן אנחנו יודעות להעריך את העזרה הזאת במיוחד. עוד מלה אחת על נושא, שאם כי הוא איננו נושא שלי הוא בזמנו הכאיב לי מאד. זהבה מכלוף יוצאת לנופש, קיץ 1972. זהבה מכלוף היא אם לתשעה ילדים ובעלה משתכר 260 לירות, מקבל תמיכה מלשכת הסעד, הכנסת המשפחה מגיעה ל-400 לירות לחודש. האם מותר מאם כזו לבקש השתתפות אפילו בגבולות של עשר לירות עבור הילדים שלה? לפי דעתי זה אסור בהחלט. מה עוד שאם אנחנו באמת ובתמים רוצים ללכת לקראת חוק שיבטיח על ידי המוסד לביטוח לאומי את ההבראה לאם המשפחה הגדולה, בודאי שהגיע הזמן שנרחק מהרעיונות הישנים האלה שחייבים לשחף את המשפחה הגדולה, שמצבה הכלכלי איננו טוב עוד בהוצאות האלה. אני מבקשת ששני הדברים שהזכרתי יועלו לדיון. כל אחד מוזמן לבוא לבית הויס ולראות את שמחת החיים שאנו מצליחות להחזיר לאמהות במשך שבוע ימים, שמחת חיים המלווה את האמהות לפעמים שנים רבות.

הגברת טובה סינטי - מועצת הפועלות מדור המושבים

ריכזתי את הקיסנה לאמהות ממושבים. הנופש לאמהות מרובות

ילדים. זו הפעם הראשונה שתנועה גדולה של מאה חמישים ישובים נתנה הזדמנות לאמהות לצאת לנופש, ליהנות מחוויה גדולה מאד. החברות שלנו לא היו רגילות לעזוב משק, פלוס משק בית עם הרבה ילדים, ולשמחתנו הרבה הישובים שלנו שנקראים התישבות חדשה, מאוכלסים משפחות מרובות ילדים. ההחלטה הראשונה הקשה ביותר הייתה, מאיזה מספר ילדים ומעלה לקחת את האמהות. אחרי ויכוח החלטנו להתחיל ממשפחות מרובות ילדים, מששה ילדים ומעלה. לפני דיברו על בית הוייס, על נופש של שבעה ימים. כשבאתי, לא הייתי כל כך בטוחה בנסיון ראשון מסוג זה ואם זה היה כל כך טוב מכל הבחינות. אחרי הרצאתה, הגעתי מכמה בחינות לידי בטחון. שבעת ימי הנופש בתנאי פנימיה ואכסניה נהדרת בחוף דור, אחד החופים היפים בארצנו, נתנה לנו הזדמנות לא רגילה להיפגש עם חברות מושבים מכל קצווי הארץ. אמנם קשה להגיד מכל קצווי הארץ, כיון שזמן ההתארגנות היה קצר מדי, ולכן ניתנה ההזדמנות לאלה הקרובים יותר והמאורגנים יותר. הצגב התארגן מהר מאד, ואז הבאנו את החברות, בעצם כמה נציגות ממושבים כמו גילת, פטיש, להוף דור. התבור, שהגליל דוקא לא כל כך מהר להתארגן ועד היום קשה מאד לגשת לאיזורי הגליל ולא אחת מהקבלת נזיפה מדוע פסחנו עליהם.

הבאת מאה חברות ממושבים היה דבר קשה. כיצד לסדר שכל אחד יקבל קצת מן הקצת מהדבר הטוב הזה. המסקנה של כולנו היא, שהמבצע מצוייך ויש לתת את הנופש הזה למספר הרבה יותר גדול של אמהות. מעל במה זו אני רוצה להודות לחוף דור, לאם הבית שם, לחברות המושב ולכל העובדות אשר עזרו, על ההרגשה הטובה שהרגשנו שם, באמח כמו בבית, ואולי זה עזר לנו כבר ביום הראשון לפתוח את סגור ליבן של הנשים ולגלות שבעצם אנחנו חברה אחת. אחד התפקידים שלנו לתת הרגשה של בית, הרגשה של חופש והרגשה שבעצם אנחנו מבליים שבוע ימים יחד.

חברות אלה כל חיייהן עובדות ללא ליאות יום יום עם הילדים, נוסף על עבודת המשק וזה מכביד עליהן. אחת החזיונות שרציתי לספר כאן היא, כי בתנועת המושבים בכלל יש מושגים אשר אנחנו קיבלנו מהותיקים, והכוונה לעזרה הדדית. קרו כאן דברים נפלאים. כל מושב, שרצה לעזור ליציאת כמה חברות לקח את הילדים לשכנות מושג ממשי מה זו עזרה הדדית. זו אחת הנקודות שרציתי לספר, כיון שאנחנו בעצמנו הופתענו לטובה.

החברות הרגישו מצויין, בקבלן אוכל על השולחן על מפות לבנות, ואני בטוחה שראיתם בחוש, כאשר ביקרתם, את כל הרגשת המנוחה למשך שבוע ימים. מעניין שביום הראשון עוד היו דיבורים על הילדים ועל הבעיות ואיך הבעל יסתדר. ביום השני והשלישי שכחנו את הכל, ישבנו ותכננו תכניות מה עם הטיול, ואיך תהיה מסיבת הסיום ובאמת אפשר היה להרגיש במסיבת הסיום את ההרגשה הטובה ששררה. אני חושבת שקיבלתם מספיק מכתבי תודה. גם זה הפתיע אותנו, איך החברות, שאחדות מהן יודעות בקושי לכתוב, כתבו מכתבי תודה. היו לנו עד כה ארבעה מחזורים. הבעיות שהעסיקו אותנו בעצם, איך לבלות שבעה ימים עם הנוף היפה ועם הים, הנמצא במרחק שתי דקות הליכה מהביתן. איך להרגיל חברות להכנס לים, כי לא כולן רגילות לרחוץ בים. איך להשפיע ובעיקר מה לעשות פתאום עם הנופש הזה במשך שבעה ימים. אף על פי שתיכננו פעם אחת טיול בטביבה, גינתנה קודם הרצאה בלורית שנקופיות, ואחר כך ביקרנו במקומות. כך גינתנו הרצאות על בריאות וחינוך. היה נפלא לראות על הדשא איך כולנו התגלגלנו על הדשא בעת ההתעמלות.

בשני המחזורים האחרונים הבאנו גם מלאכת יד, והחברות רקמו בשמחה ועשו משהו להביא לילדים הביתה. ובכל זאת אני עדיין מתלבטת בבעיה זו עד עכשיו, ואני יודעת מה אפשר לעשות למען אמהות לשבוע ימים, איך לבלות את הזמן הפנוי שאף פעם לא היו מורגלות בו. היום אני שמעתי גם דברים שאני עצמי רוצה ללמוד, אבל הייתי רוצה שנלבן כמה בעיות כדי שבאמת לעתיד הקרוב, נקטין ונשלים את הוצאות החברות, אני באמת פטחתי ולא אמרתי, כי היה שיתוף פעולה אמיתי עם המועצות האיזוריות ואני מקוה שבעזרת כל הגורמים נוכל לבצע את הנופש על הצד הטוב ביותר.

הגברת פורטונה כהן - אם נופשת מירושלים

אני אם של עשרה ילדים ושוב בהריון. אין דבר. היה לי קשה לצאת מהבית. אין לי סידור לילדים, ופעם הלכתי לעזרה בשביל לסדר את ילדתי בקיסנה וראיתי אחת מהמתנדבות שקוראים לה גברת רוח, אמרה לי פורטונה את רוצה לצאת לקיסנה, אמרתי: אני, אי אפשר. מה, אני ילדה קטנה? לא אני לא יכולה. מה את לא יכולה, אנחנו נסדר את הילדים. ניקח אותם, נעשה לך את כל הסידורים, רק תגידי כן והכל יהיה בסדר. אמרתי לה כן, אבל איך אצא ומי יטפל בעשרת הילדים שבבית. היא אמרה לי את רק תגידי כן ואנחנו נסדר לך הכל. אמרתי לה בסדר. רשמה אותי. למחרת היתה הפגישה. סידרו הכל. ארבע ילדים שלי לומדים עד אחת, אותם לקחו לגן, ששם אכלו ונשארו עד ארבע. הקטנים סודרו בגן עד ארבע. הייתי הולכת לקיסנה שם היתה בריכה. האוכל הוגש בזמן. באים, לוקחים הכל. הייתי הולכת הביתה בשעה ארבע. אני אומרת לעצמי איזה עבודה מחכה לי. כל מה שהנחתי, אני צריכה לעבוד. לא, היתה לי הפתעה, כל הילדים אמרו: אמא בקיסנה, צריך לעשות לה הפתעה. כל בת עשתה מלאכה אחרת. הייתי באה הביתה, לא היה לי מה לעשות. הגדולה הלכה לשוק. אפילו שוק לא ראיתי במשך עשרה ימים.

בשוק מחנה-יהודה, שאלו: מה קרה? הגברת חולה? לא. מה פתאום? בקיסנה. וכולם היו מבטוטים. חבל שנגמר. היו רק עשרה ימים, אני מקוה שיהיו שלושה שבועות.

הגברת דליה בדיאן - אם נופשת משמואל הנביא ירושלים

אמנם שמחתי מאד על ההזמנה אבל גם הצטערתי שלא אוכל לצאת. אז באה אלי גברת מרים אגמון ואמרה, אם תרצי לצאת נסדר זאת. היתה לי בעיה עם הילדים, ארוחות בזמן אמנם תודה לאל לא חסר לנו דבר בבית אבל לא כמו ששם, הכל מגישים לנו בשולחן. גם ביקרנו בבית הנשיא, גברת שזר קיבלה אותנו יפה, יש לנו גם המונות למזכרת ושמה באמת היה נחמד, ועשרה הימים האלה עברו באמת בטוב ובשמחה. וכל ערב שהייתי חוזרת לבית, באמת הבית היה מסודר, אמנם בבוקר הייתי מסדרת בכל זאת, אך בערב, שהייתי באה לא היה הבית הפוך, כי הילדים באמת עשו הכל שיהיה בסדר. אמנם כולם קטנים אבל בכל זאת עשו. הבת הגדולה היא בת שש, כל בוקר היתה מזרזת אותי: מהר; האוטובוס יסעואת תפסיד את הביקור. עשרה ימים עברו בטוב. אחרי זה אני מודה לגברת מרים אגמון, היא לא שכחה אותנו אחרי עשרה ימים. אנחנו נפגשות אחת לשבוע אתה ועם זנהל בית פומרנץ, מר מנחם. היחה לנו קודם דליה שהתחנה ועכשיו יש לנו ממלאת מקום, נורית. אנחנו מבסושות, כל שבוע אנחנו מקבלות הרצאות, שיעורים, שכל אחת מעניינת יותר מהשניה. אחת לשבוע יש לנו תפירה, גם זאת מארגנת גברת אגמון ואני מודה בשמי ובשם כל החברות לאלה שארגנו את המפעל ולאלה שממשיכים בו.

חבר הכנסת מר ישראל קרגמן

תודה, חברת הכנסת זינה הרמן, אינני יודע איך להגיד, חברות-גברות, חברים-גברים. אני מצטער מאד שלא הגעתי בזמן ולא היחה לי הזדמנות לשמוע את דברי החברות אשר השתתפו בקיטנות וגם אותן הפעילות אשר עשו את המלאכה הגדולה והאנושית. לא התבטלתי. באתי מישיבת ועדת הכספים, אבל בכל זאת מצאתי לנכון להיות זמן קצר אתכם יחד. כבר היחה לי ההזדמנות להעריך את המפעל הגדול הזה של הקיטנות לנשים ולילדים, ולא אגזים אם אומר שהוא אחד המפעלים המפוארים בארץ, האנושיים, אשר ארגוני נשים שלנו וכמובן בראשותו של המרכז לדמוגרפיה, עשו בארץ, ואני אומר שוב פעם אחד המפעלים המפוארים. יתכן שלא שמנו לב במידה מספיקה לאותו ציבור רחב של נשים, אמהות במשפחות ברוכות ילדים, שלא ניתנה להן הזדמנות לצאת לנופש. החקיקה הסוציאלית בארץ היא די רחבה, אבל בעיקרה היא טיפלה או נגעה בנשים העובדות מחוץ למשק ביתן. ואילו אותה אוכלוסייה גדולה של אמהות הנמצאות במשק ביתן ועובדות עבודת נשים, עבודה קשה מאד, מכינות את הבעל לצאת לעבודה, מטפלות בילדים ועושות את המלאכה מהבוקר עד מאוחר בלילה, ללא אותם תנאים שניתנו לאשה העובדת מחוץ למשק ביתה. לא עזרה, לא חופש שנתי, לא תנאים אחרים אשר אנחנו כולנו השגנו בארץ, וזה בלי ספק הישג גדול מאד לאשה העובדת בארץ.

זהו אחד הנסיונות באשר לאשה שנמצאת במשק ביתה, המסופלת בילדים והעובדת קשה שנותנים לה הזדמנות לצאת מד"אמות של ביתה, של ביתה המצומצם. מישהו שיגיד לה פעם אחת בשנה, מי שיספל בה ושישחרר אותה במקצת מאותן הדאגות היומיומיות ואפילו הרגעיות, דאגה לבית לילדים, למשק שלה וכך הלאה. לכך התנופה שניתנה בשנה האחרונה, או בשתי השנים האחרונות חשובה. התנופה צריכה להיות הרבה יותר גדולה לפי דעתי מכפי שהיתה בשנה שעברה. יש לזה שני דברים היכולים להבטיח את הרחבת התנופה והגדלתה. הדבר הראשון המופלא של התנדבות של נשים שמטפלות בענין, אשר נושאות על שכמיהן למעשה ביצוע ענין. זה לא ענין

של מנגנונים, זה לא ענין של פקידים ופקידות וכל הכבוד להן לעבודה
חשובה, זה ענין של היחס הנפשי של נשים אשר התנדבו לשאת על גביהם
את המפעל הגדול הזה. ובמלא ההערכה לנשים היקרות הללו, שרואות בזה
גם יעוד אולי גם מבחינה חברתית, מבחינה אנושית, להתמסר לטיפול בנושא
הזה. ביקרתי בכמה קיסנות בירושלים או בתל-אביב וראיתי את חבר הנשים,
החברות או הגברות העוסקות בנושא הזה.

דבר ראשון: ההתנדבות והמתנדבות הן בבחינת תוספת לעובדת
הסוציאלית. כל העובדים בשטח זה הם בבחינת כלים שלובים, שאחד קשור בשני.
דבר שני: הוא ענין תקציבי, בלי ספק. אני רוצה לומר, אני איש תקציבים,
אבל אני לא מעריך את הענין זה רק מבחינת כספים. וזה לא יעשה מעצמו, זה
יעשה כארגוני נשים פלוס אותם העובדים-העובדות במפעלים ממלכתיים
ממשלתיים אשר יעשו זאת. אבל אם הבעיה היא בעיה תקציבית, עם חברת הכנסת
זינה הרמן שוחחנו ארוכות בענין זה בכנסת, וכשהובא תקציב משרד ראש-
הממשלה והופיעה הנציגה של משרד ראש הממשלה, אלזה שטרן, ואני ראיתי סעיף
קטנטון בין אלפי דפים של תקציב בקיסנות נשים, נראה לי מיד שזהו אחד
הדברים שאנחנו צריכים לעודד. אחד הדברים שברכה רבה בו.

ובכן התקציב כפי שעמד בשנה שעברה, בסך הכל מאתיים חמישים
אלף לירות שאושרו בכנסת, ברור לי שאיננו מספיק. מה שאני יכול לומר
ובזה לסיים, שבכוונתנו להכפילו באופן ריאלי. אני הושב שחברת הכנסת
סנהדראי וחברת הכנסת זינה הרמן יעזרו לי או שאני אעזור להם שהתקציב
יהיה כפול מבחינה ריאלית, כדי שתוכלו למלא את תפקידכן בענין זה.

הגברת רוחמה צור - מרכזת המועצה הסוציאלית, ירושלים

לפני שאנחנו רואים את הסרט רוצה אני לומר כמה מילים:
בירושלים התקיימה הקייטנה בשיתוף הדוק עם כל הארגונים הוולונטריים.
קיבלנו מכל ארגון שיש לו מעונות יום עזרה של חמישה מקומות לפחות
במעונות היום שלהם, דבר שהקל עלינו לסדר את הילדים. בלי שיתוף הדוק
של כל המתנדבות, של חברות המועצה וועדת הקייטנה, שכל אחת ראתה לאתגר
שהקייטנה תצא לפועל ותצליח, אינני חושבת שהקייטנה הייתה מצליחה באותה
מידה שהצליחה. תודה לכל אלה שעזרו לנו, לכל הגורמים וארגוני הנשים,
לכל אלה שנתנו יד למפעל.

כפי שאתם רואים הקייטנה בירושלים התנהלה במרכז הנופש
ביער ירושלים. זה מקום מרוחק ממרכז העיר, שיש בו כל הנתונים לאשה
להינפש. בילדים שהועמדו לרשות הנשים הללו, מטוח, סדינים, מגבות,
מקלחות חמום הנשים יכלו בכל שעה לרדת לחדרים ולנוח אם הרגישו ברע
או סתם היו עייפות. המגרשים שימשו לנו מקום יפה להרצאות, לשיחות
ולהתעמלות. צריכים אתן לראות את אותן הנשים שמעולם לא התעמלו איך
השתדלו לעשות כמיטב יכולתן להדביק את המדריכה.
בזכות השחיה הועמדה לרשותנו שלוש פעמים בשבוע בשעות הצהריים, והנשים
השתכסכו במים ונהנו. בבוקר הייתה הסעה מרוכזת ממקום מגוריהן. כמו
שציינה אחת הנשים, הדבר חייב אותן לבוא בזמן. הסענו אותן במשאיות
סיבוליות. דייקו לבוא והיו בשמונה חצי כבר במקום. ההתנהגות אני
מוכרחה לציין הייתה למופת.
בנוסף לכל העיסוקים שצויינו כבר כגון: עשיית תכשיטים, קוסמטיקאית
וכדומה, הבאנו סופרת ילדים שדיברה אתנו על הצורך בהכנת ילדים
לקריאה. כמו כן הבאנו פסיכולוג לילדים שישוחח עם האמהות ושירובב
אותן על מנת שתוכלנה לומר מה הם הדברים המעייקים עליהן ואיך לפתור
את הכעיות. שוחחנו על בעיות המשפחה ואפשרויות למציאת פתרונות.
דברים אלה ניתנו בצורת שיחה וכך ניתנה להם האפשרות לשפוך את ליבן
לטפר קצת ממה שמעיק עליהן. לדעתי דבר זה הוא אחד הדברים החשובים
בקייטנה.

גב' מני, העובדת במזרח ירושלים סיפרה להן על עבודתה המבורכת בקרב נשות מזרח ירושלים וסיפת-חלב. יום אחד הצטרפו חמש נשים ערביות ממזרח ירושלים לקיסנה שלנו. הנשים שלנו קיבלו אותן בצורה יוצאת מן הכלל, והן "האורחות" השתלבו יפה יפה סוך המסגרת. גולת הכותרת של הקיסנה הייתה ביקור שני המחזוריים בבית-הנשיא.

לסיום ערכו לנו הנשים מסיבה, הביאו פרחים ותשורות קטנות. שתי נשים חיברו שיר לכבוד המסיבה וכולנו שרנו את השיר במנגינה שהייתה ידועה. אני רק מקווה שבשנה הבאה נוכל להרחיב את הפעולה ולהגיע לשנים או לשלושה מחזוריים של 75 נשים כל-אחד. הבעיה בירושלים איננה זהה לזאת שבמקומות אחרים בארץ. השכונות בירושלים הרבה יותר מרובות והמחשבה שאנחנו צריכים לבחור, להעדיף איזור אחד על פני איזור שני זו בעיה בפני עצמה. אנחנו מנסים להתרכז באיזורים מעטים כדי שתהיה הסעה נוחה בסידור ילדים באותו איזור, הן בבתי הספר והן במעונות. יש גם מקרים חריגים שקיבלנו מספר ילדים מאותם ארגונים החברים במועצה הסוציאלית כמו איל"ן, כמו קדחת שגרון, פנינו אליהם וביקשנו שיפנו אלינו מקרים יוצאי דופן מבלי להתחשב באיזור שממנו תצאנה נשיכ לקיסנה.

הגברת רחל כגן - מועצה סוציאלית חיפה

אני מודה לך, הגב' הרמן, שנתת לי אפשרות להגיד כמה מלים. שמחתי מאד לשמוע את אלה שנהנים מהפעולות שלנו. אני גם ברצוני לאחל לכל אחד מכם חיים ארוכים, מפני שכאשר חיים הרבה זמן, אז רואים סוף כל סוף שהשאיפות שלך מתחילות להתגשם במרוצת הזמן. עכשיו כמה שאלות שרציתי לברר. אני חושבת שאנחנו צריכים להעמיד לעצמנו קריטריונים. ואחד מקריטריונים שמעסיק אותי תמיד הוא: הקיטנות לאמהות ברוכות הילדים. ואני תמיד אומרת יש אמהות ברוכות ילדים ויש אמהות צעירות, אבל אם תהיינה בריאות, הן תהיינה ברוכות ילדים. השאלה מה קובע בשבילי קודם. לגבי דידי קובע מצב בריאותה של האשה שילדה.

דבר שני, אני חושבת שמשרד הבריאות צריך לקחת חלק הרבה יותר פעיל משהוא לוקח. גם במובן ההדרכה לבחירת האמהות, וגם במובן ההשתתפות בתקציב.

דבר שלישי, אני בעצמי מארגון מתנדב והתנדבתי כל ימי חיי. אבל אני רואה כהישג הגדול ביותר של חיפה, וחיפה התחילה בזה שהיא הכניסה את המפעל למסגרת של העיריה. ואני חושבת שזאת צריכה להיות השאיפה שלנו.

עכשיו דבר שרציתי להגיד אך כבר אמרה זאת ז'ינה הרמן, מוסד לכל השנה. אנחנו עכשיו עושים זאת במשך שלושה שבועות או שבועיים או לפני גמר הלימודים או בזמן גמר הלימודים ולמעשה מדוע לא יכול להיות הדבר במשך כל השנה. פנימיה היא כמובן דבר טוב, אך יקר. לא חשבתי שזה האידיאל. אבל מוסד איזורי פתוח במשך כל השנה שאפשר להגיע אליו.

ואחרון אחרון: חוס. יש רבותי חוק שהתקבל ואושר על ידי
האומות המאוחדות הנוגע לזכויות האדם. לכולנו יש זכות לנוח. אומרים
אפילו ליהנות מהחיים. אני אומרת לנוח.
אני חושבת שהשאלה שעוררתן שאם, עקרת הבית, יש לה עתה הזכות
האלמנטרית לנוח. מובן מאליו שאת החוק מביאה הממשלה, אבל את החוק
יכולים להעלות גם פרטים. יש ליצור לחץ דעת ציבור גם על חברי הכנסת
וגם על הממשלה, ואני חושבת שזוהי אנחנו צריכים עכשיו להכנס במרץ
ובהתמדה, להעביר חוק של נופש לעקרת הבית בכלל ולאשה אם ילדים
בפרט.

מר אברהם לנדאו - מנהל מחלקת הנוער והספורט, עיריית חיפה

הגברת כגן כבר עשתה למעשה את המלאכה בשבילי, ופשוט לא נשאר לי מה לומר בתחום זה. לפני שאתייחס לנושא המצומצם שהוא הרשות המקומית והגופים הוולונטריים הייחתי רוצה להתייחס לחוברת עצמה. ויש בחוברת, בדף האחרון, משהוא מאלף למדי. הוא אומר פשוט שהרשות המקומית מופיעה בששה מקומות, כלומר, פחות מעשרים אחוז. זה דבר אחד. דבר שני יש פה נתון על אלפיים האמהות בערך, ושלושת אלפים שלוש מאות שלושים ושמונה ילדים. מדובר כאן בילדים קטנים. אנחנו מדברים במשפחות ברוכות ילדים. חסר לי הנתון על הילדים הגדולים יותר. אילו היה לנו הנתון הזה היינו יודעים יותר פרטים, מי באמת הלך לקטנה. כי פה אפשר להבין שהלכו אמהות שיש להן אחד פסיק ארבעה ילדים או פלוס ילד נוסף.

כן יש לברך על הוצאת החוברת, שהיא נתון ראשון בשביל כולנו, ואנחנו נוכל בעזרתה לעבוד גם בשנה הבאה. הנושא שהוגדר: הרשות המקומית והארגונים הוולונטריים, ניתן בעצם לתמצת אותו במילה אחת בסיפור של חיפה והגברת כגן. גברת כגן זרקה לחלל האויר את הרעיון, ואני מאחל לה שתזכה כמו עינייה לראות עוד הרבה רעיונות כאלה בביצועם. אחרי הכל היא אשמה בכל הכנס הזה היום, ואנחנו מוכנים עוד להוסיף ולבצע רעיונות שלה. אבל כשהיא חשבה על רעיון מסויים המקום הטבעי הראשון שהיא פנתה אליו היתה הרשות המקומית. לנו היה מזבן מאליו כי כשרחל כגן באה, אנחנו צריכים להגיד כן, וזאת בגלל סיבות רבות, וקודם כל הרעיון העיקרי שבהן. הרעיון הוא טוב והוא יתבצע בחיפה בגלל השילוב הזה של היחס אל הגוף הוולונטרי וההבנה של הגוף הוולונטרי שאת הביצוע יכולה לעשות הרשות המקומית יותר טוב מכל גורם וולונטרי אחר. זוהי למעשה הסיסמה ולפי זה התקדמנו מהשנה הראשונה ואנחנו כבר מתכננים את השנה הרביעית.

הייתי אומר היחסים בין השירותים הוולונטריים לבין הרשות הם למעשה יחסים אסימטריים. הרשות היא גוף יותר חזק ויכול לתת עצות, ואם רוצים לקבל אותן מקבלים, ואם לא רוצים לא מוכרחים לקבל אותן, ובהרבה מאד מקרים כזה הוא המצב. אבל בתוך היחסים האסימטריים יש משהו אולי שהגופים האלו אינם יודעים. כשבא מישהו בשם גוף וולונטרי, הרי אתה קודם כל מפורק מנשקן, קשה מיד לומר לא. אם בא אליך גוף וולונטרי שחשוב לו ואיכפת לו, הרי אתה מתייחס לעניין הזה אחרת מאשר כשמופיע נציג של איזה מוסד ממשלתי. זאת עובדה, וצריך להבין אותה. לדעתי הגופים הוולונטריים אינם מנצלים את זה מספיק, הם היו צריכים לתקוף וליזום ולפעול בצורה הרבה יותר ממשית. לא רק הנושא הזה הוא חשוב, יש הרבה נושאים אחרים שאפשר לטפל בהם, ושום מנהל מחלקה ושום גוף ממשלתי לא יכול להיות אדיש. כשמופיעה רחל כגן או נציגה אחרת, יש יחס יותר רציני.

דבר שני, כל מוסד למעשה מחפש את ה"היזון החוזר" (פיידבק). הוא לא מוצא אותו הוא לא מקבל אותו, ואילו גוף כזה נותן ותורם. ההשפעה ההדדית הזאת שישנה מאזנת בעצם את האסימטריה הזאת. כלומר כפי שהגוף הוולונטרי זקוק לגוף המבצע כך זקוק הגוף המבצע, הרשות והמוסד הרשמי, לאותו גוף וולונטרי בשביל ההיזון החוזר, הנושא הזה עדיין חשוב לו. ולכן כשהשותפות הזאת נוצרת היא בדרך כלל שותפות פוריה, בתנאי שיוודעים לנצל אותה כהלכה ובתנאי שכל גוף יודע את תחומיו. אם הגוף הוולונטרי יוזם, מעודד, מדרבן ותובע הוא גם משמש לפעמים נציגה של המחלקה המתאימה. יותר קל לשלוח את גברת כגן אל גבחר זה או אחר בשביל לדרוש משהו מאשר אתה בעצמך צריך ללכת. יש פה גם הדידות ביחסים. ברגע שהגוף הוולונטרי מתחיל לעסוק בביצוע והוא מתחיל להיכנס לאותם התחומים שהרשות יכולה לבצע טוב יותר, לא בגלל זה שיושבים בה גאונים אלא בגלל זה שיש בה מנגנון. לדעתי גוף כזה חייב ליזום דברים לדאוג שיבצעו ויפעלו כהלכה, קלהתקדם הלאה. זה תפקידו של גוף וולונטרי, שאני רואה אותו, ולא להיכנס

לביצוע. ברגע שהוא נכנס לביצוע אזי חסרים לו הכלים והוא שוקע בבעיות יומיומיות ואינו יכול לראות את הנושא כולו. לדעתי זה נושא שצריך להתייחס אליו. זה דבר חשוב. דבר נוסף: גוף וולונטרי מייצג בדרך כלל גוש מסויים, קבוצה מסוימת, לפעמים תנועה, ולפעמים מפלגה מסוימת. הרשות מייצגת את הכלל. הרשות גם כשהיא לפעמים מזוהה עם תנועה זו או אחרת היא בכל זאת, בתוקף החוק, חייבת לבצע דברים באופן כולל, ולכן היא גם מתאימה יותר לנושא הזה של קייטנה. לא צריך גוף וולונטרי לבצע. אחר כך אפרט במספר מילים איך זה ייעשה בכפיפה אחת. אני מביע את דעתי גם אם זה מעורר התנגדות פה ושם. בחיפה לדוגמא, לא ארגון אמהות עובדות ולא ויצ"ו, אלא כולם ביחד מבצעים את המלאכה. ישנה מועצה לשירותים סוציאליים, ישנו המרכז לדימוגרפיה וישנה העירייה, באמצעות המחלקה לנוער במרכז הקיסנות שלה, שהם, למעשה, שלוש הגופים המבצעים. מי בוחר את הנשים אצלנו? משרד הבריאות. מחלקת הסעד שותפה באמצעות המחלקה לשירותים קהילתיים העירונית. עכשיו הבחירה נעשית על ידי משרד הבריאות. אחיות משרד הבריאות קובעות, לא נציגות ארגוני הנשים. אני מדבר על חיפה, אני לא מדבר על מקומות אחרים.

היה לנו מקרה חריג אחד לפני שנה. ארגון נשים שלח שלש נשים. התברר שהן לא התאימו לקריטריונים שלנו, שלחנו אותן הביתה. אחות משרד הבריאות היא שצריכה לדעת, לקבוע. אני מאד ממליץ שהמרכז לדימוגרפיה לא יכנע למצב שציינת, שכן מפעל זה חייב להיות משולב במסגרת מפעל הקיסנות, חייב להיות משולב עם כל הכוח המקצועי שמפעל הקיסנות העירוני או של המועצה המקומית מפעיל ואז יש לזה השלימות המלאה. כשהגוף וולונטרי הוא בנוי הרבה על מתנדבים, וזה חשוב. אבל כשהגוף הוא של הרשות המבצעת אזי חשוב כוח האדם המקצועי הנשלח לעזרה. בשיתוף עם מתנדבים נעשית העבודה טובה יותר ומקצועית יותר. אני לא יודע איך זה במקומות אחרים, אבל יש מתנדבים שלא מתאימים לתפקידם. הרצון הטוב לא תמיד מספיק. צריך הרבה מאד הכנה. ואני ממליץ לקראת השנה הבאה, שבמקומות שזה אפשרי, להכין קורס להשכלמות למתנדבות שתהיינה מוכנות יותר לעזרה.

הגברת מרים יקיר - תנועת האשה הדתית לאומית

נדמה לי, שגב' זינה הרמן אמרה שאנחנו רוצות לשמוע לא רק את הדברים הטובים, לא רק את ההתרשמויות הטובות שהיו לנו מהקיסנות, אלא גם בעיות ושגיאות שמהן אנו יכולים ללמוד. כבר עברה כמעט חצי שנה לאחר ארגון הקיסנות, אבל כולנו עוד כל כך מלאות חוויה שקשה לעבור על זה ולא להביע את ההתרשמויות, הואיל וזו אולי הפעם הראשונה שאנחנו מארגנות קיסנות ימי נופש לאמהות ברוכות ילדים. ואולי היה טוב יותר אילו דיברו אנשי מדע על הנושא, שהטילו עלי לדבר. מלבד קיסנה אחת עליה מסרה הרבנית אדלר השונית היה שהבאנו נשים משני מקומות, מאשדוד ויבנה. אמנם נכון שהן במידה מסויימת יאותה רמה, מאותה עדה, אבל היו משני מקומות, אך שונים אולי מבחינה חיצונית. כולנו שמענו שבכל המקומות הפכו תוך יומיים למשפחה אחת. אני אינני יכולה לומר שהנשים בקיסנה הזאת הגיעו תוך יומיים או אפילו בסיום לדרגה זו. לדוגמה, כשבמטיבת הסיום רצו הנשים לקנות איזה שי לאות הוקרה למרכזות, אז רצו נשות יבנה לקנות בנפרד ונשות אשדוד בנפרד.

לעומת זאת בקיסנה אחרת שהבאנו נשים מהשכבה הנמוכה ביותר, כלומר שאולי אינן יודעות קרוא וכתוב, ומצו שני נשים שהיו מורות, אך משום שהיום הן אמהות לשניים עשר, שלוש עשר וארבעה עשר ילדים, זאת הסיבה שהקנתה להן את הזכות להשתתף. אבל הנשים האלה תרמו מבחינה חברתית לשהותן כאן ימים מספר הן מבחינה חברתית והן מבחינת התוכן. אחת מהן נתנה כל יום שיעור מסויימ שמשך עשר דקות. כאן, אפילו שהרמה הייתה כל כך שונה היינו יכולות למצוא את המיזוג את הנכונות לבוא אחת לקראת השניה.

בפרדס חנה עבדה ועדה ציבורית ובאור עקיבא לא עבדה

וועדה ציבורית. ההכוונה היתה על ידי המחלקה לעבודה קהילתית וסוציאלית. ומכאן השוני. ואני רוצה לעבור בקיצור לנושא השני וזה תכנית הטיולים במסגרת הקיטנות. אני חושבת שהרי התלבטנו לפני ארגון הקיטנות במה נמלא את הימים לאשה שהיא בעצם רגילה להיות פעילה במשך עשרים שעות ביממה. וכאן היה החשש אם פתאום להוציא אותה למקום ללא מעשה; במקום תועלת זה עלול להביא אותה לשעמום. לדעתי הטיול היה כללי ואין קיטנה שלא הוסיפה בתוכניותיה טיול. החשיבות היא לא כמו שאותה חברה אמרה שהנשים התבטאו: "העיקר לנסוע, לא חשוב לאן. העיקר שנוסעים". לנו חשוב לכוון את הטיול כיוון שאנחנו רואות בזה: נשים שמעולם לא יצאו מכתלי ביתן. יש כאן לאפשר לה להכיר את הארץ. אם הבאנו ארבע קיטנות, מאה שלושים ושש נשים, לביקור בכנסת ועם קבלת פנים מיוחדת, זה לא היה רק ביקור בכנסת, אלא קבלת פנים מיוחדת על ידי הגברת סנהדראי שהרצתה בפני אותן הנשים על זכויות האזרח במדינה. התמונה לא יורדת מנגד עיני עד היום משום שאותן הנשים, האושר היה נסוץ על פניהן, שמקדמים אותן בברכה בכנסת ומגישים להן כיבוד, הרי זה לא דבר של מה בכך. אני חושבת שטיולים מאורגנים עם תכנית מיוחדת הם אחד הדברים החשובים שצריכים לשים בהם דגש.

הגברת רחל בן עזר - ויצ"ו

מר לנדאו דיבר על שיתוף הפעולה בין המוסדות לבין ארגונים וולונטריים. אולי אציג את הבעיה מהצד השני של המיתרס, איך הארגונים הוולונטריים עובדים עם כל השירותים במקום. אמנם כולנו שמענו פה כי ויצ"ו היתה חלוצה בכל הנושא הזה של קיסנות של אמהות מרובות ילדים. רחל כגן היתה היוזמת. יש לנו מוסד נפלא כזה בהרצליה, קיסנה לאמהות ברוכות ילדים. אבל כשהופיעה הבעיה הזאת פה במרכז לדמוגרפיה הציעו לנו שנעשה את זה בצורה יותר נרחבת. זו היתה בעיה קשה ואמרנו ניטול על עצמנו השנה כמה מקומות לנסיון ונראה איך נוכל לבצע את הדבר. דרך אגב, הקיסנה בבית פומרנץ בשמואל הנביא בירושלים היתה בשיתוף פ עולה מלא עם ויצ"ו. חברות ויצ"ו, מתנדבות ופעילות, השתתפו בקיסנה הזאת. ובכך היינו פתוחות לכל מיני הצעות. ידענו שזה נושא חדש שאנחנו צריכים לבצע אותו בצורה הטובה ביותר.

יצאנו בהנחה שאם ניקח לקיסנות האלה נשים משכונה מסויימת שתבואנה לקיסנה ותבלינה יחד במשך שבועיים הרי תיוצר פה איזה שהיא קבוצה מגובשת פחות או יותר, שתוכל לבצע גם הלאה את הפעילות הזאת. לכן חשבנו שכדאי שנעשה זאת במקומות שיש לנו מתנדבות ויצ"ו שיכולות להיפגש עם הנשים בשכונה, אולי לעזור להן גם אחר כך וגם במקומות שיהיה לנו המוסד המתאים לאכסון חברות הקיסנה. בכל המקומות שהתחלנו לבצע את הקיסנה עבדנו בשיתוף פעולה מלא עם המחלקה הסוציאלית של המקום. כפי שאמר מר לנדאו חשבנו שהעובד הקהילתי ומנהל המחלקה הסוציאלית יודעים ומתמצאים בנושא הזה אולי הרבה יותר טוב מאתנו. ישבנו יחד בכל מקום בוועדה; חברות מתנדבות פעילות בארגון, המזכירה של ויצ"ו, העובד הקהילתי ואם אפשר משהו ממחלקת החינוך. הפגישות האלו היו פוריות ביותר, מכל הצדדים היה שיתוף פעולה, כל אחד נתן הצעות שנרשמו ואחר כך יצאו לפועל.

אם ניקח דוגמה, באור יהודה ישבו חברות מתנדבות מסביון, המתאם הקהילתי מאור יהודה וחברות של ויצ"ו. הרעיונות ממש עברו מאחד לשני. למשל היו צריכים סככות בשביל הקיטנה, סביון תרמה את הסככות. צריכים היו הרצאות, אז כבר החברות בסביון מצאו את המרצות המתאימות שתבואנה ותיתנה את ההרצאות במקום. והעובדת הקהילתית אף היא עבדה בשיתוף פעולה מלא עם המרכז של הקיטנה שהיתה המזכירה של ויצ"ו, ופה אולי כדאי להגיד שבכל המקומות שעבדנו, המרכזת היתה מזכירה של ויצ"ו. אני חושבת שזה היה טוב. היה פה האלמנט התחרותי, הרצון להצליח והרצון להראות שהנה אנחנו יודעים איך לעשות את זה. כבר בשני מקומות היתה הפעולה מוצלחת, מפני שגם באור יהודה וגם בבית פומרנץ מוסיפים לעבוד עם הנשים האלה שהיו בקיטנה. באור יהודה העובד הקהילתי נפגש אחת לשלשה שבועות עם הנשים שהיו בקיטנה ודנים בכל הנושאים שקשורים בבעיות הקיטנה.

פה אולי כדאי לציין שהמתאם הקהילתי באור יהודה הציע לנו שניקח מלחזור הראשון נשים משכונה מסויימת ואף מגיל דומה, אינטרסים דומים כך שיוכלו להתגבש כמו שחשבנו קודם לקבוצה שתוכל לפעול גם אחר כך, ואולי זו אחת ההמלצות שיש לנו להמליץ ביחס לעבודה בקיטנות, הואיל והנסיון הזה הצליח למעלה מהמשוער. האוירה בקיטנה היתה מצויינת, היתה עירנות רבה, נשים שקודם היה כל כך קשה להוציא אותן, ואנחנו יודעים כמה קשה להוציא אם למשפחה מרובת ילדים מהבית. פה במסגרת הזאת שמעה הרצאות ונפתחו לפניו אופקים חדשים, שיש כל מיני בעיות חדשות ודברים חדשים שלא ידעה עליהם, זה עורר את רצונה לשמוע, להרחיב דעת ולראות שגם היא יכולה להיעזר בבעיות היומיומיות שלה על ידי ההרצאות האלה.

הקיטנה הצליחה אומנם למעלה מהמשוער, ופה אולי כדאי להמליץ גם על משך של עשרה ימים לקיטנה, מפני שלא היה יותר זמן ויותר תקציב והמחזור השני נמשך חמישה ימים. בלי שום ספק נשים שמתמידות בעבודה הזאת, שבאות להרצאות, הן אותן הנשים ששהו עשרה ימים, גם מפני שהיו בגיל שווה וגם מפני שיהיה להן יותר זמן להיכנס לאוירה הזאת, להרצאות

ולפגישות האחרות. אותו הדבר קרה גם בבית פומרנץ. הנשים נבחרו משכונת שמואל הנביא, המרכז הקהילתי הוא קרוב, אם יש הרצאה בערב אין בעיה להכנס ולשמוע הרצאה. ההרצאות נערכות על ידי חברות ויצ"ו שמגייסות מתנדבות לכך. אני גם חושבת שזו פעולה מבורכת.

באשדוד היתה קיסנה נהדרת, מוצלחת במידה יוצאת מן הכלל. העירייה צילמה את הסרט, ועל זה גאות המקום. אבל מאיזה שהן סיבות, לא אקרא להן פוליטיות אבל מקומיות לא הגיעו מאותה השכונה הנשים שרצינו ונאספו : נשים מכל קצות- העיר, ואמנם שם הפעולה לא הצליחה ביותר. זה לא אסון, אני רק אומרת אם עושים דברים ומנסים דברים חדשים אז כדאי לתת חשומת לב לדבר הזה.

ברצוני עוד פעם להדגיש שהתיאום הוא חשוב מאד, ואני מוכרחה לציין בסיפוק את שיתוף הפעולה היוצא מן הכלל של כל הגורמים שהשתתפו בקיסנה.

הגברת רינה דותן - מועצת הפועלות, ת"א, דור המשך

אנסה להתייחס להמשך הקיסנות. הייתי אומרת שלקיסנות פנים רבות, וכיום שהרבה פנים לקיסנות כך גם למסקנות. החברים כבר אמרו זאת ואנחנו צריכים להזכיר לעצמנו שיוזמת יחידים יכולה לפעמים לגרום לפעילות רבה על ידי הפעלת הרבים. והייתי כאן אומרת מלת תודה למרכז לדמוגרפיה ולביטוח הלאומי שעודדו אותנו לקיים את הקיסנות האלה, ובודאי מגיעה הרבה תודה לוועדת הכספים. כולנו יודעים שיוזמה זקוקה לחמיכה. שנית, אנחנו צריכים כולנו, כל הארגונים וכל הציבור היושב פה להגיד לעצמנו, קצת באומץ, שהכרנו ציבור שברובו לא הגענו אליו או, נגיד, ציבור שלא הגיע אלינו באופן וולונטרי להדרכה, לשמיעת הרצאות ולפעילות תרבותית. זה דבר שאנחנו צריכים לזכור ולדעת.

ודאי כל דבר דורש המשך. הייתי אומרת שכל דבר כמו שמבססים אותו כך ממשיכים אותו. יש צורך בבדיקה ולא לעשות הכל בבת אחת אלא למצוא קטע של פעולה, התחלת דרך, לבדוק ולראות איזהו הדרך שאנחנו צריכים לאמץ. נזכחנו, כולנו, כי אין השכלת יסוד, כשאין הכנה לקראת היים ולקראת חיי משפחה, כשאין הדרכה לסדר תקציב משפחה, קשה להשתלב במשפחה ובחברה, וקשה להבין את כל אותן הנורמות והתפיסות שאנחנו מכניסים לתוך חברתנו. ברקנו ומצאנו מספר שהוא עלול מאד להדאיג את כולנו. משנתון סטטיסטי של שנת 1970, ואיני בטוחה שב-1972 התמונה השתנתה בהרבה, יש לנו 253,100 נשים, כולל ערביות, 24.9% מהאוכלוסייה, שהן בעלות השכלה מ-0 עד 4 שנים. כולנו יודעים שגם מ-4 עד 6 ומ-4 עד 7 שנים זה עוד לא מספיק.

כאן הייתי אומרת משהו לעצמנו. אנחנו, גופים וארגונים, אנשי המימסד ומתנדבים, לכולנו יש שטחי פעולה והלואי ונקיף אותו אחוז של אותן נשים. יש לנו הרבה מה ללמוד. אבל צמצום זכויותיה של האשה שם והמעטת מעמדה הוא דבר בולט. בו בזמן שאנחנו מצפים ממנה היום שתהיה אשה, שתהיה רעה, שתהיה אם, שתהיה מחנכת, ומעל לכל אזרחית העומדת באתן הנורמות וההפיכות המתקדמות בימינו במהרה, עלינו לעזור להן להתקדם בכיוון זה.

כולנו מדברים על קידום, טיפוח ועידוד. בלעדי האם איש לא יכין את הדור הבא למהר כפי שהם צריכים להיות מוכנים, לא בית ספר ובוודאי לא כל התקציבים הממלכתיים. הייתי רוצה להדגיש עוד דבר, כשם שהקיסנות היו לשמן, היו גם לא לשמן, כיון שנועדו לקדם. ונגעה בזה גב' כגן ונגע בזה מר קרגמן, חבר הכנסת. מטרת הקיסנות היתה גם לקדם מטרה נוספת בתחום התחיקה והתפיסה החברתית שלנו, שעקרת הבית, במיוחד אותה אם למשפחה מרובת ילדים, היא אשה עובדת ועובדת קשה. היא זכאית גם לחופשה. אמנם בכיוונתנו המלאה להועיל לכל פרט ופרט לפורטונה ולדליה ולרינה ולכל מי שבא אלינו. אבל בכל זאת הייתי אומרת שלפנינו עוד שתי מסרות. באותה הזדמנות אנו רוצים להועיל גם לשכונה, לפרבר, למקום הזה שיוכל לארגן במקצת את הפעילות הקהילתית המינימלית שלו, מהפרט אל הכלל ולא חמיד מהכלל אל הפרט. אבל הייתי אומרת שאנחנו היינו צריכים להתייחס כאן לחוק גוסף, לא רק לחופשה, אלא גם לבעיית חוק חינוך מבוגרים, שהוא אינו רק אוניברסיטאות וכל האפשרויות הפתוחות בפני האדם הנאור, אלא הוא יהיה גם חוק חינוך מבוגרים במישורים השונים. עוד לא אמרתי במפורש שהאשה חייבת לבוא ללמוד, אבל שהמדינה והרשויות חייבות להעמיד לרשותה תקציבים, כלים חינוך חברתי לקראת הדבר זה. אני חושבת שאם נפעיל את חוק חינוך מבוגרים הוא בוראי ייערך בשלבים. חובתנו לדרוש שהשלב הראשון יהיה גם לגבי אותן אמהות אותן נשים. ואז ארגוני הנשים והרשויות המקומיות שהתלבסו כל כך בגיוס המשאבים יוכלו להפנות כוח לביצוע פעולה זו. אבל זה דורש חינוך

חברתי-ממלכתי. אולי נגיע לזה, גב' כגן. אני מאחלת לך בהחלט בימינו שנוכל להעמיד כלי השכלה לאנא לפביתים, כלי השכלה לאדם שיש לו השכלה רק מ-0 עד 4 שנות לימוד.

השנה קבענו לעצמנו המשך של פעילות בתחום הקיסנות. אמנם בסניפים זה קיים, אם זה בבית-שאן, אם באשקלון ואם בדימונה, על ידי המשך קשר אינטואיטיבי. מנינו למטרה זו אדם מקצועי שהוא עובר במקומות מציב מטרות לפי צרכי המקום וצורכי הנשים במקום. אל נשלה את עצמנו, כאן סיפרו על שילוב יבנה עם אשדוד. הבעיה היא לא בעית המקום אלא בעית הנשים. הצבנו לעצמנו מטרות: הקניית מושגי יסוד בהתנהגות, בהתפתחות, בחינוך ביחסים בין-אישיים, בתכנון המשפחה, הגיינה, בריאות, אזרחות, כלכלת-בית, הננו מצפים לשינויי עמדות ובלי שינויי עמדות לא נגיע באמת לאיזה מוטיבציה לשנות את הדברים. אנחנו יכולים לפעול הרבה בשטח זה על ידי פעולת מניעה גדולה לגבי האשה, לגבי המשפחה, לגבי הבית והסביבה, עוד ניתן לה להתמודד בתוך המסגרת המשפחתית, הסביבתית הבריאה והרגילה.

כולנו יודעים כמה כולנו צמאים להתערך קצת בחויות, של סיוול ושל יצירת כפיים, של המסיבה ושל ההתפרקות. אחת המטרות העיקריות שאנחנו צריכים זה שיפור הדימוי העצמי של החברה בעני עצמה. אני חושבת ששינוי הדימוי בעיני עצמה יצור גם שינוי דימוי בעיני הסביבה והמשפחה. הדגש המושם על המשך הפעילות הזו הוא שיתוף בין מקצועי של אנשי מקצוע שונים, פסיכולוגים, מחנכים, רופאי ילדים, מחנכות ציבור או עובדת סיפוח-חלב והכל, כשבראש שיתוף הפעולה הזו עומדת רכזת של ארגון וולונטרי הנמצאת בקשר מתמיד עם הרשויות המקומיות וגם כל השירותים וכל אנשי המקצוע האלה צריכים ליצור אצלם ביתר דיוק מודעות לצרכי הנשים. לדאבוננו כולנו נזכרים שחלק מאי הצלחת השירותים הוא היחס אליהן. ודאי שאף פעם לא צד אחד בלבד אשם, אך יש להניח שגם השירותים לא תמיד ניתנים בצורה מספיק יפה וטובה.

אנחנו עובדים בינתיים במתכונת של אחת לשבוע בין תשע

לאחת עשרה וחצי. הנשים באות שעתיים וחצי שלוש ומביאות איתן את הקטנים. הילדים נמצאים באותו מרכז קהילתי או אותו מועדון בנפרד, בטיפול מתאים, ולפי גילם. רוב הפעילות שלנו נעשית או במרכז קהילתי או ב"מועדון חברה". בשני המקומות האלה יש אורה טובה, יש אימוץ של החברות הבאות למקום, יש גם כלים לקיים שיעורים בכלכלת בית, בתפירה ודברים אחרים. אולי זה גם חשוב שיש שם וילון ויש שם משהו אסתטי נשי. חלק מהזמן הוא הגשת אינפורמציה, תוך כדי התייחסות ודיון. אני מאד מבקשת מאותן חברות לא להשתמש כל כך במונח הרצאה. גם אנחנו מתעייפים כשמרצים לנו בלי סוף, במיוחד שאנחנו רוצים למסור אינפורמציה.

מושם דגש על הסיורים להכרת הסביבה אבל גם ליצירת הקשר

עם השירותים. ביקור בעיריה. אנחנו כאן דיברנו על הכנסת. בכמה מהקיסנות ערכנו ביקור בעיריה. בכמה מהקיסנות ערכנו ביקור בסיפת-חלב, בביטוח לאומי, לא כצרכן שעומד בתור, אלא כאזרח שבא לשמוע מה תפקיד השירות. אני בטוחה שזו נקודה מועילה מאד.

אשר להמשך הפעילות עם הקיסנות, רציתי להעיר שבכל מקום

יש חכמית ספציפית לפי הכוחות, לפי הנשים, ולפי האפשרויות במקום. אני רציתי לסיים בדבר אחד. אנחנו מתייחסים לפעילות הזו כפעילות נסיונית, אף על פי שנדמה לנו שהאינטואיציה שלנו נכונה. אנחנו מקוים שהיא תלווה במחקר מסוים, ואנחנו כולנו חייבים לראות ולבדוק אם באמת יש שינויי עמדות, אם חל משהו באנשים האלה, האם ילדיהן בבית הספר שיפרו את עצמם. אני חושבת כי במידה שכל גוף מאתנו יעשה את חלקו נוכל להקיף יותר ויותר נשים ונוכל לבדוק את עצמנו ולהחליף דעות ומחשבות.

הגברת לונדון יערי - משרד הסעד, ירושלים

אחרי ההרצאה של הגברת דותן אין ברצוני להרחיב בדבור על כל בעיות החברה שמעסיקות אותנו יום יום, ורוצה להתייחס לכמה וכמה נקודות, וקודם כל לדברי מר לנדאו. גם אני איש מימסד, אבל אני מאד מחייבת שהמימסד, העירייה, הרשות המקומית, יהיה מודע, יעזור ויהיה שותף אבל שהיוזמה תהיה יוזמה של ארגונים של מתנדבים. במרוצת השנים הצלחנו לשחק הרבה עבודת ארגונים. לא הייתי אומרת לשחק לגמרי, אלא להחליש אותם במקצת. אני זוכרת את התקופה שהארגון הרשמי (או המימסד) היה החלש והארגונים היו יותר חזקים. אני עוד זוכרת את התקופה הזאת ואני חושבת שהגענו למצב הפוך, שהוא מתחיל עכשיו להשתנות. כשהארגונים רוצים לעשות משהו הם באים קודם כל אל המימסד בדבר תקציב. כן אני חושבת שזה לא מספיק, אלא אנחנו צריכים לחזור לזה שקודם כל תיוצר המודעות של הערים והרשויות המקומיות להכיר ולדעת מה מתרחש אצלן ומה הם הצרכים של התושבים שלהם, ואני חושבת שאת המודעות הזאת מביאים גם השירותים הפועלים במקום. אני רוצה להגיד לכם בשם לשכת הסעד שלא תמיד מצליחים ראשי העיר לשכנע את אבות העיר למרות שזה שירות שלהם שהם יהיו מודעים לעניינים המצייקים לכלל האוכלוסייה.

אני מחייבת את שיתוף הפעולה בין הארגונים לבין השירותים בירושלים ואולי גם בחיפה. נראה ברכה בעמלנו. ברור לי שהעירייה או השירותים צריכים לספק את המתקנים ולתת עזרה בכסף או בכוח אדם אבל האחריית צריכה להיות על הארגונים המתנדבים.

אני רוצה להתייחס לעוד עניין, התקציב. אני רוצה לברך את המרכז לרמוגרפיה שהצליח להביא בעזרת השם שלו לפעילות זאת. אבל ברצוני לומר שנעשו פעולות גם בצורה אחרת להוצאת האשה מהבית עוד לפני זה.

הפעולות היו יותר צנועות, יש גם שלא יודעים כל כך לפרסמן. אנחנו לפעמים חרדים לפרסם כי איננו יודעים אם נוכל לעמוד באותן ההתחייבויות, באותן הפעולות. התחלנו יחד עם ויצ"ו בניצול בית הויס. ענין ההבראה נמשך כבר הרבה שנים, לא פירסמנו זאת, כי אנחנו תמיד חרדים, אולי בעוד שנה לא נוכל לעשות זאת. אני שמחה מאד שהמרכז לדמוגרפיה, מוסד חדש במסגרת משרד ראש הממשלה, יכול היה הרבה יותר לצאת למרחב ולפירסום בענין הזה. יחד עם זאת אני חושבת שאנחנו צריכים לתת את הדעת אם אין כאן פיצול, הואיל והתקציב למעשה בא מכיס אחד, רק שזה מתפצל; חלק מקבל מדמוגרפיה, חלק נותן משרד הסעד, אבל למעשה אותה קופה, ועלינו לחשוב איך לתכנן את הענין הזה ולהביא את הכל לקופה אחת.

עכשיו ברצוני לומר, שאני מקבלת את הדעה שההבראה והנופש אינם צריכים להיות בתקופת החופש. זו צריכה להיות פעולה רצופה. המרכז לדמוגרפיה כבר שמע היום מפי חבר הכנסת מר קרגמן מה מצבו, אני במשרד הסעד עוד לא שמעתי מה מצבנו בענין זה וזאת נדע בעוד זמן קצר. יכול להיות שנוכל להקדים בתכנון לעומת אשתקד. אני חושבת שאנחנו יכולים לשבת ביחד לתכנון לטווח יותר ארוך ולחשוב על הדברים ואני מציעה שאחרי הכנס הזה נשב ונתכנן לנו את הפעולה לא ליולי אלא אולי לתקופות שונות.

מר מוטי מלאכי - מחלקת הנוער והספורט, עיריית לוד

יבואו על הברכה כל העוסקים במלאכה זו. אני חושב שהדבר תורם רבות, ונוכחתי בזה כשלייויתי השנה שני מחזורי קיסנה; זה תורם לאינטגרציה חברתית שאנחנו כה זקוקים לה. נדמה לי שכל קודמי שדיברו אחרי חברי מר לנדאו, לא הבינו את דבריו: ברור שלא יתכן שבשטח הארגוני כולל המימסד, יעשה כל אחד ואחד בנפרד, וכל אחד ימשוך לכיוון שלו. לכן, חייבת להיות פעולה משותפת של כל הארגונים.

לצערי לא שמעתי כאן אף נציגה אחת שדיברה בשם הארגונים. הייתי רוצה לשמוע נציגה שתדבר בשם כל הארגונים שישבו יחד, הגו את הרעיון וביצעו יחד עם המימסד, וזה חשוב שייעשה יחד עם המימסד.

לא זה המקום ולא זה הזמן - משך 3 דקות - להציע כיצד מתכננים דברים כאלה. אני חושב, כפי שמר לנדאו אמר, הארגונים חייבים לפעול. ברצוני לומר שבלוד נציגי כל הארגונים, כולל משרד הבריאות, ישבו ויחד קבעו את הקריטריונים והם גם היו את הועדה שמיינה את אלה שעמדו בקריטריונים. אבל דבר נוסף שמענו פה בירושלים, שליום אחד הופיעו כמה נציגות ממזרח ירושלים כנסיון. ברצוני לדבר על נסיוננו אנו בשטח זה. החברות של נציגות המיעוטים עם נציגות היהודים, באו לידי ביטוי מוחשי ביותר. בקיסנה אצלנו היו גם אמהות מהמיעוטים ויש לנו בלוד 5000 ערבים. שמעתי ואני מתאר לעצמי שיש עוד מקומות כאלה ויבואו על הברכה. הדבר המקשה על פעילות קיסנות כאלה הוא בעיית התקציב. לדעתי יש לתכנן מראש כיצד תבוצע הפעולה מהתחלה ועד הסוף.

קראתי בחוברת בדף המרכזי - פרסומים בעיתונות-ואני מצטער שבכל הפרסומים הושם הדגש על הערים הגדולות אשר יש להן קשרים עם העיתונות ורוב המקומות הקטנים כגון: אופקים נשכחו. לדעתי כל הפרסומים צריכים

להתרכז במקום אחד, עיתונים, סלויזיה וכדומה, והיות והמרכז לדמוגרפיה פועל כעין מרכז של הפעולה, צריכים הפרסומים להתרכז אצלו. וטוב שבמקומות הקטנים בהם יש כמעט בכל בית סלויזיה תראה המשפחה ותשמע מה שאומרים על אם המשפחה.

אשר לנושא משך הקיסנה - שמחתי לראות בחוברת שמשך הזמן של חמישה ימים בקיסנות היה קטן. אני רוצה להעיר כאן שחמישה ימים אינה קיסנה כלל. אם ניקח בחשבון את יום הארגון ואת יום המסיבה ואת יום הטיול, מתברר שנדרשים עשרה ימים לפחות ליצור איזשהוא גיבוש חברתי.

אני מסתובב בעיר ביום השוק ושמח לראות נשים מכל קצות העיר נפגשות ובידן אותו סל שהם עשו בקיסנה ומשוחחות ביניהן על בעיות השכונה שלהן. לראשונה שמעתי כאן על המפעל שויצ"ו מבצעת בבית-הויס בהרצליה, וחבל שיש רק מפעל אחד כזה. אני מקבל את הדעה שיש למצוא דרך לפעולה בכל השנה. הייתי מציע למרכז לדמוגרפיה לעניין את תנועת הקיבוצים או איחוד הקבוצות והקיבוצים לקחת חלק בפעולה: יש להם חדרים אוכל ויש להם מבנים, אולי יוכלו לקבל קבוצות קטנות של אמהות לנופש. איני יודע אם יסכימו אם לאו, אבל כדאי לנסות.

גברת סופיה בן-טאטא - קרית אתא

אנחנו אחד מהמקומות המעטים שהעירייה קיימה את הקיסנה, וחשבתי מחובתי לבוא ולציין כמה יתרונות וחסרונות: הטוב שבדבר שהעירייה שיתפה את כל הארגונים. כל אחד תרם את תרומתו. אינני רואה איך העירייה עצמה היתה יכולה לקיים ללא עזרת הארגונים. מי שקדם לי אמר משהו, שאני חשבתי שאחדש, לא רק שכל הארגונים תרמו את תרומתם. לידינו קיימים קיבוצים. גם הם תרמו את תרומתם ונתנו לנו את המקום שהוא אחד המקומות היפים באיזור זה, בית ספר איזורי של הקיבוצים ברמת יוחנן, כפר מכבי ואושה, והם נתנו לנו את המקום וכל עזרה אפשרית אחרת. אני חושבת שאם הם עשו זאת בקצת חששות לפני שנה, לאחר הקיסנה הם כבר הודיעו לנו שלשנה הבאה הם יעשו את זאת ביתר רצון וללא חששות. אם הגענו לזה, זה רק הודות לשיתוף פעולה של כל הגורמים שהיו במקום.

האחיות של התחנה לאם וילד טרחו לא מעט בזה, הן גם כן ביקרו בבתיים, הן גם ניסו לשכנע ובמקום שראו שהמיסד איננו יכול לשכנע ארגוני הנשים תרמו את תרומתם, וזה נראה לגמרי אחרת, אם מתנדבת מגיעה לבית ומנסה לשכנע את הבעל שאתו תצא מאשר אם היה זה עניין של מוסד, ואם זה אפילו של אחות סיפת חלב או עובדת סוציאלית. המתנדבות גם תרמו לא מעט לרמה של הקיסנה. זאת אומרת-אם באו המתנדבות והגישו כס קפה לאותה האם או אם השתתפו אתן בשיחה. לאחר הקיסנה עזרו לאותה האם שחזרה לבית ומצאה אותו מסודר, בזה ששיכנעו את הילדים או דיברו עם הילדים: אמא תבוא תשתדלו לתת לה את המשך הקיסנה בבית.

גברת שושנה סגל - מחלקת החנוך, עיריית חולון

כנס נכבד, אני בן "החוטאים" שמסדנו קצת את הקיסנה לאמהות ברוכות ילדים. זה שנתיים כבר שהקיסנה קיימת בחולון ואני לא רוצה לחזור על דברי קודמי. חלק מהדברים הם מקום לסימפוזיון רציני ויסודי. וזה לא ייעשה בשלוש דקות. אני רוצה להציע שלוש הצעות, ואולי זה יקדם אותנו לשנה הבאה. יש להבדיל בצורה ברורה בין הבראה ופנימיה שיש להן מסגרת קבועה וצוות קבוע ובין קיסנה יומית לאמהות פלוס סידור לילדים, החל מגיל שנה וחצי ומעלה. לכך צריך להכין תנאים מיוחדים בשביל הקיסנה הזו שהיא זמנית, קצרה והחזיות צריכות להינתן בה בצורה מאד מאד מרוכזת. אני מציעה שאנחנו גם נביע כאן משאלה שמשך הזמן לא יהיה פחות משבעת ימים ויבורכו אלה שיעמדו על עשרה ימים.

כמוכן שיש רצון ויש מצוי. אני בהחלט אומרת שיש לעשות הבדלה עצומה ואני אומר, זאת לחברה סגטי (נדמה לי שזה שמה) שאמרה בענין המושבים. ובכן, הקיסנה לאמהות ברוכות ילדים מאיזורים האלה הסעונים סיפוח במיוחד, ולי לא היה ברור שזה בא להתחרות. בא למנוע פעולה מכל ארגון וולונטרי לכל צורה של נופש, אם ביטוח לאומי, מחלקות הסעד, ואם מלב"ן. כי אם נכניס את כל הגבינה לכיס אחד הוא יתפוצץ. ובכן, אני מציעה שלא נגיד אל תעשו זאת, אלא גם את זה ואת זה. אבל כאן אני בבינותי שלא מדברים על בית הבראה. מה ששמענו על הבית בהרצליה זה נפלא, זה נהדר, זכולם מברכים וכולם מאושרים שיש מוסדות כאלה במדינת ישראל, אבל בין זה ובין קיסנה יומית עד שעה שלוש וחצי התהום עצומה. הבה לא נשלה את עצמנו ונאמר שמה שעשינו בשנתיים האחרונות בחיפה ובירושלים, בהרצליה והשנה בחולון, זו פעולה מיוחדת במינה. יש כמה דברים שהוכיחו את עצמם אם ביקור בכנסת ואם בבית הנשיא או בעיריות, אם בכל בו שלום ואם טיול במוזיאון. אמהות שמעולם לא ידעו מה זה מוזיאון, כשהילד בא הביתה ומדבר על מוזיאון

איך להן בכלל שום תדמית איפוא היה הילד שלה. ולכן אני חושבת שבכנס הזה דברי החברות שהיו בקיסנות, הן צריכות להיות לנו נר ולא הדברים של הארגונים הממוסדים. ויסלחו לי אותם הארגונים שמדברים על מתנדבים בלבד. המימסד, אתם ואנחנו, זה אותו דבר. אלו רק כותרות אחרות ומסגרות אחרות. כולנו ממוסדים. מתנדבים צריכים להיות, אבל צריך להכין אותם בחודש מאי ובחודש אפריל, ליצור קורס לאמהות שתעבודנה ולתלמידי שביעיות. אני רוצה שנפנה לבתי ספר תיכוניים ונבקש תלמידי שביעיות שיתנדבו לפעולה. נכין אותם בקורס מיוחד. יש לגייס אלף תלמידים מתנדבים לדבר הזה.

הגברת צפורה מני - אחות בעיר העתיקה, ירושלים

אני עובדת בעיר המזרחית עם כל בתי הספר, ויש לנו גם שתי תחנות טיפות חלב לחלק של עיר זו. אבל התמזל לי מזלי ואני משום מה מפוצלת קצת. אני גם עוסקת קצת בעבודה ציבורית. אני חברת ו"צ"ו ותיקה ולכן תפקידי מתגלגל במקצת מצד אל צד. נאמרו כאן דברים טובים ונאמרו דברים שגם אני רצייתי להגיד אותם ותבוא ברכה על אלה שהקדימוני. רצייתי להתעכב על דברי שתי גברות שדיברו. גברת יקיר אמרה שהאחות הציבורית איננה אובייקטיבית ואילו כשהמתנדבת שנכנסת לבית אץ היא בדיוק מיד תופסת את המצב. לנו האחיות הציבוריות לוקח הדבר שנים, ואולי תקופת חיים, עד שאנו יודעות את הדברים האלה. אנחנו מלוות את האשה מיום שהיא הרה ועד שהיא יולדת את הילד ה-14. אנחנו חלק ממשפחה, ואנחנו יודעות בדיוק מה המשפחה אומרת, מה הבעל, מה תפקידה של האשה, מה המעמד של האשה בבית, אילו בעיות יש לה עם הילדים. אנחנו בתוך מסלול של כל בעיות המשפחה. נעשות שגיאות ויכולות להיות אצל גברת יקיר שהיה לה מקרה מעציב (נשלחה חולת רוח והפריעה לקיסנה), אבל אנחנו יודעות שאנחנו שולחות גם ילדים לקיסנות ילדים וגם שם לפעמים אנחנו שולחים ילד שהוא יכול באמת להרוס קיסנה, אבל נשלח ילד כזה והוא מנסה להרוס את הקיסנה ועוזרים לו דוקא להיעשות יותר קונסטרוקטיבי. זהו אחד התפקידים של האחיות. ואני חושבת זה תפקידה האחד של האחיות. כל מי שעובד בדבר זה יודע שהאחות מעונינת בכל. האחיות ממליצה, האחיות מכחתת את רגליה. היא באה לדבר בערב עם הבעל, עם החמות וכל זה גורם שהאשה יוצאת לקיסנה. אני עצמי ביקרתי בקיסנה של "עיר ירושלים" ונפגשתי עם נשים שעבדתי אתן לפני עשרים שנה או חמש עשרה שנה בשכונת שונה לגמרי, ובאיזו התלהבות סיפרו לי איך גדלו הילדים שלהן וכו'. זאת אומרת שהאחות היא חלק אינטגרלי.

אשר לדברי גברת בן-עזר, הממליצה ^{על}הומוגניות מסויימת. מנסיוני
אני חושבת שזה לא התפקיד. ליצור הומוגניות זה אחד התפקידים של הקיסנה
ואנחנו ראינו את זה כאן בירושלים. היו לנו שני מחזורים, באחד היה
קשה מאד, אבל לאחר התאמצות מיוחדת הגענו להומוגניות יפה מאד בסוף
הדבר. כעת הדבר האחרון שהייתי רוצה לספר בקשר למזרח ירושלים.
זו היתה אינציאטיבה של גברת מוזס ושלי במפגש אחר לגמרי, ואני הבאתי
על ידי מאמץ גדול מאד חמש נשים לקיסנה זו. כבר היום פנו אלי ממוסדות
ערביים סהורים לשאול אם השנה נוכל לסדר נשים מספר, וקיסנה לנשים
ערביות. לדעתי עשתה לה הידיעה כנפים, ואולי כדאי שבפורום זה ניתן
את הדעת על כך.

הגברת קרין מוזס - ויצ"ו ירושלים

באשר להערותי, ברצוני להתייחס לשני נושאים:

א. מיקום הקיסטנות:

אני מפנה את הקורא אל הנאמר בחוברת של המרכז לדמוגרפיה בקשר לנושא המיקום. עלינו לשמור על מילוי הקריטריונים שהוצבו לנו בלא לותר על אחד מהם. מביקור בקיסטנות השונות בלטה העובדה כי המיקום היה אחד הגורמים המרכזיים שתרמו להצלחת המפעל. בגלל האקלים הקשה השורר בקיץ ברוב מקומות הישוב הכרחי לקיים את הקיסטנות במקום מוצל שיש בו ירק. גם מרכזים קהילתיים או מועדוני הארגונים צריך לבחור רק אם הם נמצאים בסביבה כזו.

כאן המקום אולי להעיר כי מארגני הקיסטנה בירושלים ויתרו על קיום הקיסטנה בתקופת החופש הגדול מפני שאז לא הצליחו להשיג מקום מתאים.

למיקום הקיסטנה השפעה מהותית על תכניתה. ככל שהמקום ירוק, מוצל ונרחב יותר כן פוחתת הנסיה לסלטל את האמהות למקומות אחרים. רצוי לכוון לקבוע נסיעות וסיוולים לגופו של הנושא, ולא לברוח מהתנאים הבלתי מספיקים של מקום הקיסטנה.

ב. מתנדבים:

לגבי שיתוף מתנדבי הקיסטנה בשלבי הכנתה וניהולה, ברצוני להעיר

שתי הערות:

(1) יש להטיל על המתנדבים תפקידים משמעותיים, בעלי אחריות, נושאי אתגר ומוגדרים בצורה ברורה. בביקורינו בקיסטנות מספר החדשנו כי לא שמו מספיק דגש באספקט זה. רצוי מאד שיהיה אחראי לעבודת המתנדבים ולהכוונתם.

(2) כאשר מדובר במתנדבים, אסור לנו בשום אופן להתייחס רק לחברות הארגונים העוזרות בארגון וניהול הקיסטנה. אנו צריכים להקדיש תשומת לב מיוחדת לאמהות המשתתפות בקיסטנה ומוכנות להצטרף לעבודת ההתנדבות.

הגברת רחל וינשנק - אחות מפקחת ארצית, משרד הבריאות

ברצוני להביע את הברכות של האחיות בבריאות הציבור להצלחתו של מפעל הקיסנות לאמהות בשנת תשל"ב בהיקף כה גדול, למרות הזמן המצומצם שעמד לרשות כל אלה שנחלצו לפעולה זו. אנו תקווה שהמפעל יתמיד, יתפתח ויתרחב.

האחיות בבריאות הציבור נטלו חלק פעיל בבחירת האמהות שזכו להשתתף בקיסנות, ובסיוע להן ולמשפחותיהן הן בהחלטה והן בהתארגנות לקראת הקיסנה. הדבר נעשה במרבית המקומות תוך שיתוף פעולה עם עובדים סוציאליים וגורמים אחרים בקהילה.

בהתיחס לדעות שהועלו בפגישה, ברצוני לציין שבנקודה זו של בחירת אוכלוסיית המשתתפות ועריכת ביקורים בביתן, מן הנכון הוא שיפעלו עובדים המכירים היטב את כלל האוכלוסייה בקהילה, ואת האמהות ומשפחותיהן בפרט. לא רצוי להעביר שטח פעולה זה לידי כוחות מתנדבים. הוזכרו נימוקים רבים לכך, ואין טעם לחזור עליהם שנית.

במספר מקומות, אם כי לא בכולם, השתתפה האחות בוועדה המקומית של הקיסנה, ונראה לנו שרצוי להמליץ על כך בתכנון הקיסנות לשנה הבאה. בהערכות של האחיות על הקיסנות לאמהות הועלו השגות שונות הקשורות לבחירת מקום הקיסנה, התנאים וסביבת הקיסנה, הקשר בין האמהות וילדיהן הקטנים והגדולים, הרכב התזונה וסדרי הארוחות, סדר היום, הפעילויות, התכנים והתכניות במסגרת הקיסנה, ועוד... האחיות בבריאות הציבור יכולה לתרום תרומה חשובה בשטחים אלה ואחרים, ורצוי שתשתתף באופן פעיל בוועדה המקומית של הקיסנה.

ברצוני להדגיש את חשיבותה של ועדה זו, אשר צריכה לכלול את נציגי הגורמים השונים בקהילה, יחד עם מתנדבים ואנשי ציבור, ומעל לכל נציגה של האמהות, ועדה זו צריכה לעסוק בכל הקשור לקיסנה, מתכנון ועד לביצוע, מעניינים שבחומר ועד לעניינים שברוח, מלפני הפתיחה ועד לאחר הסיום והסיכום. רצוי שכל ועדה חסכם בעל פה ובכתב את הערכת הקיסנה, כדי שניתן יהיה, לכל המעוניינים, להפיק לקחים מהנסיון של הקיסנות השונות.

ביום העיון התעוררה הבעיה של היחסים בין עובדים מקצועיים, רשויות ו"ממסד", מתנדבים וארגוני מתנדבים.

אין פליאה בכך שהבעיה התעוררה, כי באופן כללי מורגשת לאחרונה התעוררות בתודעה של הציבור לגבי הנושא של ההתנדבות. ובמסגרת מפעל הקיסנות לאמהות פעלו ארגוני המתנדבים ומתנדבות רבות במרץ ובמסירות, וגילו נכונות ויוזמה. רצוי היה ללבן את הבעיות הכרוכות במערכת יחסים זו ולהבהיר שאלות שהועלו - לקראת פיתוח מפעל הקיסנות בשנה הבאה - אך כמובן, במסגרת אחרת.

גברת אילזה שטרן - סיכום

נפל עלי תפקיד שהוא אינו פשוט, במיוחד מאחר שכל אחד אמר כל כך הרבה דברים, וכל אחד עשה את הסיכום משלו, כך שלא נשאר לי הרבה לסכם. רוב הדברים נאמרו. יחד עם זאת יש כמה נקודות שברצוני להדגיש.

לפני זה הייתי רוצה להביע תודתנו לכל המשתתפים ובמיוחד את תודתי לכמה אנשים מהמשרד שלנו, שהם פעלו בשקט מאחורי הקלעים: שמעון יאיר שהוא בדק את כל הדוחות, "נידנד" עד שהם הגיעו ודאג שהכסף ישלח; יהודית וחיה שטיפלו בכל הטלפונים והכינו את כל הרשימות ודאגו שהענין גם ידפוק מצידנו.

בקשר לנושאים עליהם דיברנו היום ברצוני להתייחס רק לכמה נקודות שהיו במחלוקת ולהדגיש אותן עוד פעם. נדמה לי שאחת הנקודות העיקריות, במיוחד כל עוד ואין הזכות לכל האוכלוסייה הזקוקה להבראה או למנוחה או לנופש, היא כיצד להגיע אל האמהות הכי זקוקות וביחד עם זאת להבטיח שילוב חברתי. לבעיה זו שהיום הועלתה, רצוי לכלול את השאלה של אמהות מבני המיעוטים. בכמה מקומות בהם ניסו לשלב את 2 הקבוצות היה זה מאד מוצלח. במקומות בהם התקיימו קיטנות נפרדות לאמהות ערביות, גם הנסיון הזה היה מוצלח ונדמה לי שאפשר גם זה וגם זה. אני הייתי מצפה דוקא לאיזו שהוא ריגור חברתי משני חשוב מקיטנה משולבת לשתי הקבוצות.

השאלה השניה שהועמדה כאן כאילו במחלוקת היא השאלה: הבראה בפנימיה לעומת הבראה בקיטנת יום. אני חושבת שגם פה אנחנו צריכים לשאוף לכל מיני ואריאציות אפשריות. כיום אין מספיק קיטנות ואין מספיק בתי-הבראה. דבר אחד ברור לי: גם כשנגיע לחוק המבטיח לכל אם 150 או 200 ל"י לעשרה ימי הבראה, אותן ה-200 לירות יכנסו לדיפיציט המשפחתי באופן אוטומטי והאם לא תצא להבראה. אנו צריכים למצוא סידור המבטיח שהנשים

האלה יכולות לצאת, ואולי צריך למצוא הסדר בדומה למענק לידה - כשהכסף מועבר ישר לבית החולים על אף שזה על שמה של היולדת. במילים אחרות: צריך למצוא את הדרך להבטיח את התקציב, אבל בתנאי שהאם תצא לנופש. הצעה זו נראית לי מתאימה לפחות בשנים הקרובות עד שדבר הבראת אמהות יתקבל כמובן מאליו.

לשאלת סידור הילדים בנפרד או במשותף, אני חושבת שגם פה ישנן אפשרויות של ואריאציות והחשוב הוא שגם לאם יהיה טוב וגם לילד ושלא תהיה טובתהאם על חשבון הילדים, ולא טובת הילד על חשבון האם. לשאלת "הגוף המבצע", אני חושבת שהתשובות כבר ניתנו: רשות מקומית, ארגון וולונטרי¹⁰⁸ ביחד ובנפרד, מותר שיהיו ואריאציות שונות.

חשוב שנזכור דבר אחד בפרט השנה לקראת הבחירות: תוכן הקיסנות, תוכנית הקיסנות¹⁰⁹ שיהיו פוליטיות לא נשתמש במפעל החיובי הזה כבמה להתחרות בין הארגונים לקראת הבחירות. עם סיום הקיסנות מותר שכל אחד יגיד: אנחנו הצלחנו לתת הבראה לכמה וכמה אמהות, ויתגאה במפעל זה לקראת הבחירות. אבל תוכן הקיסנות וההתחרות צריכה להיות מה טוב לאמהות ולא דבר אחר.

עוד מלה אחת, להערת לונדון: בדרך כלל, אני חושבת, שהמרכז לדמוגרפיה מכל הגופים שהיו פעילים בקיסנות, קיבל הכי מעט פרסומת, אלא כל ארגון מבצע קיבל את הפרסומת. והדבר אינו חשוב - החשוב הוא שהמפעל היה קיים. ולבסוף מה לטובת האמהות הוא הקובע, ולא מי קיבל הכי הרבה פרסומת.

עוד שאלה אחת על נושא מתנדבים. לא היתה הזדמנות לספר כי כתוצאה מהפעילות בקיסנות נמצאו השנה כבר נופשות שהביעו רצון וביקשו לשמש כמתנדבות לפעולה בקיסנות. הייתי רוצה שנזכור שההתנדבות אינה נחלת המעמד הבינוני או מעלה, אלא רצון ההתנדבות מצוי אצל כולם גם אצל אלה שזכו להיות הנהנות מהמפעל.

לסיכום אני מציעה, שאנחנו, המרכז לדמוגרפיה, בזמן הקרוב
ביותר נבוא בדברים עם כל הגופים המעורבים ונקים צוותים להכנת הנושאים
השונים ואחר כך נשלח את החומר לכל המקומות לתגובותיכן. בדרך זו אני
מקווה שלשנה הבאה נעבוד בפחות אימפרוביזציה ויחד עם זאת נשמור על
הגמישות שהייתה השנה.

יו"ר - הגברת זינה הרמן

אני רוצה להודות לגברת שטרן על הסיכום שהיה מצויין, ומאד קלע לעניין. הייתי רוצה לקרוא לכם הצעת החלטה שאני מקוה שנוכל להעביר פה אחד. שנשלח למוסדות וכל הגורמים הנוגעים בדבר וגם לעתונות:

(1) הצלחת מפעל הקיסנות בשנת 1972 מחייב הרחבתו והעמקתו בשנת 1973.

(2) יש לדאוג שכל הגורמים המשתתפים ישקיעו את כל המשאבים האפשריים בכסף, בכח-אדם ובמתנדבים.

(3) יש להבטיח נופש לאמהות כזכות מובטחת על פי חוק וביצועו בהתאם.

(4) יש לפתח סוגים חדשים של קיסנות, עם ילדים ובלעדיהם, בצורת בית הבראה או בצורות אחרות.

(5) יש לספח המשך הקשר עם האמהות גם לאחר סיום הקיסנה במשך כל השנה.

הצעת ההחלטה נחקבלה פה אחד.

נשאר לי רק להודות על ההשתתפות היום ולקוות שנמשיך בשיתוף הפעולה לשנה הבאה.

בעקבות הכנס נתקבל מכתב ממנהלת לשכת הסעד אור עקיבא, הגברת רחל אנטושביץ, בו היא מדגישה את העבודה הרבה שהשקיעו העובדים הסוציאליים ויחד אתם אחיות בריאות הציבור בתיכנון הפעולה, בגיוס והכנת האמהות והבית, הבטחת הסעה תקינה ובמעורבות הפעילויות בקיסנה. הגב' אנטושביץ מצאה שתרומת העובדים הסוציאליים והאחיות לא הודגשה די הצורך בכנס.

כאם כך ההרגשה, הנה ברצוננו להדגיש כי במקומות שונים עובדים סוציאליים ועובדי בריאות היו הגורם העיקרי להקמת וביצוע הקיסנות וגם במקומות אחרים הצלחת הפעולה נתאפשרה הודות להשתתפותם הפעילה בכל השלבים.

